

HITZAREN ESKOLA / IRAKASLEEN FITXA

IRAKASLEA: Itziar Ugarte Irizar

DATA: 2023ko urriaren 28tik azaroaren 18ra

AZALPENEA:

Mundu guztiak esaten du gaur kontenplazioa desagertze bidean dagoela, eta horrek asko esaten du bizi garen munduaz. Saiootako asmo nagusia horren gaineko pentsamendu kritikoa garatzea izan da, eta egoteko modu presenteago baterantz urrats pare bat egitea, horrek esperientzia artistikoan duen garrantziaz ere jabetuta. Saiatu gara inguruarekiko begirada eta entzute sentikorrago bat trebatzen. Simone Weilek esaten duen modura, interbalo hutsak irekitzen, munduak zeharka gaitzan era biluziago batean, eta ondoren ikusi norantz jo nahi duen bakoitzak.

AURKBIDEA (Saioen eskema laburra)

1. Saioa:

-Arretaren eklipsea

-Behaketa

2. Saioa:

-Distantziak (harridura)

-Lana (bilaketa formala)

3. Saioa

-Desira

-Maidetako Oleaga

1. SAIOA

Gaurko bizitzak alderik alde zeharkatzen dituen gai modura kokatu dugu arretarena. Horretarako, batik batik, *El eclipse de la atención* liburuko apunteetan oinarritutako testu bat baliatu dugu (**eranskina 1**), eta, testuinguru saturatu eta azeleratu honetan, arreta, kontzentrazioaz harago, presentziari dagokion kontzeptu eta gaitasuntzat jo dugu. Testua euskarri soilean partekatu da: nik ahozgoran irakurri dut eta haiek entzun egin dute. Amaitutakoan, eztabaidatu egin dugu.

Bigarren dinamikan, aipatutako liburuko artikulua bat irakurri du bakoitzak bere kasa: Rafael Sanchez-Mateos Paniaguaren *Los juegos de la atención creadora (o el arte que somos)* (**eranskina 2**), eta, berriz, eztabaidatu dugu ostean. Kasu honetan, zehatzago, sormen-arretaz pentsatzea izan da asmoa.

Tarte bat hartu dugu, ondoren, arreta lantzeko egin dezakegunaz gogoetatzeko. Bestek beste, fluxu-egoeren (gizakiak lor dezakeen arreta maila-gorena, adituen arabera) eta dibagazioaren inguruan hitz egin dugu. Dinamika batekin osatu dugu puntu hau: bakoitzak bina ekintza pentsatu ditu saturazioaren kontra eta presentziaren alde; taldean partekatu eta dokumentu batean bildu ditugu guztiak (**eranskina 3**).

Etenaren ostean, arreta indartzeko eta behaketa poetikora hurbiltzeko ariketa batzuk egin ditugu (“Gauza bat aski denboraz begiratuta, mundu oso manifestatu daiteke”). Bakoitzak argazki-liburu bat izan du horretarako; hura orritzatzeko tarte bat hartu ondoren, liburuko irudi konkretu bat hautatu eta 7 minutu eskaini dizkiogu hura behatzeari —egun, artelan bati batz besteko eskaintzen zaion denbora, 17 segundo—; gero, binaka, bakoitzak besteari zazpi minutu horietan ikusitakoa kontatu dio, saiatuz ez deskribatzen. Amaitutakoan soilik erakutsi dizkiote elkarri irudiak.

Azken ariketan, irudiaz eta ahozko hitzaz gain, idatzizkoa ere jarri dugu martxan. Horman itsatsitako poema sorta batetik bakoitzak bat aukeratu du bere irudiari lotzeko, eta, bi elementuak aurrean izanda, testu labur idatzi dute. Ariketa partekatu dugu gero.

Etzeko lan modura, koaderno bana banatu dugu, eta bakoitzaren arreta bereganatzen duten gauzekin koadernoak zikitzea izan da proposamena; eta, gutxienez, hurrengo saiorako lau ohar hartzea, Dinamoari segituta: irudiaren, soinuaren, gorputzaren eta hitzaren inguruko ohar bana.

Ondorengo materiala ere partekatu dugu:

-David Foster Wallacen *Hau ura da*

-Johann Hariri egindako elkarrizketa luze bat

-Amador Fernandez-Savaterri egindako elkarrizketa

2. SAIOA

Arretarekin jarraituta, sormen prozesuetan distantziak duen garrantziaz aritu gara, eta bi distantzia tan zentratu gara saioan: *hurbila* (begi aurrean duguna) eta *urruna* (ikusi ezin duguna).

Distantzia hurbilari lotuta, Laida Lertxundi eta Ren Ebelen *In a Nearby Field* filma ikusi dugu, gertu-gertuko eremuarekin dialektikan egindako lana. Hautu horrek dituen aukerez eta mugez eztabaidatu dugu, eta, besteak beste, Lorea Alfaroren ideia bat azpimarratu dugu: sormen prozesuak distantzia hartzeko moduak izan daitezkeela.

Ondorengo ariketa egin dugu horri lotuta: norbere inguru hurbila hitzez filmatu. Pelikula idatzizko horretan zer jaso dugun eta zer ez erreparatzeko tarte bat hartu dugu gero.

Hitz egin dugu, halaber, *errealitatearen* ordenetik *estetikaren* ordenerako igarobidean gertatzen diren misterio zenbaitez; tartean, ahotsaren agerpenaz. (Clara Obligado: “*No soy yo la que escribe, es alguien que me habita. Yo soy la que baña a mis hijas, prepara garbanzos, inventa mermeladas*”).

Urruneko distantzian, oroimenaren eta idazketaren arteko joan-etorriez aritu gara. Ez ote den oroimena, idazkuntza bezala, eraikuntza bat azkenean —Annie Ernauxen *Gertakizuna* liburuaz aztertu dugu, tartean—.

Joe Brainardek, Georges Perecek, Joseba Sarrionandiak, Aritz Galarragak eta bestek egina duten *Gogoan dut* ariketa baliatuta, oroimena ez ote den beti soziala eztabaidatu dugu; oroitzapen pertsonalenak ere nola sostengatzen diren partekatzen dugun gizarteko sare material eta moraletan.

Lewis Hyden *Breviario del olvido* liburuaz jardun dugu ondoren —ahantzura askapenerako eta praktika artistikoa mobilizatzeko aukera bezala proposatzen du—, eta *Ez dut gogoan* zerrenda osatu dugu, ahaztu ditugun inbentario moduko bat. Zerrenda horretatik elementu bat hartuta, testu laburtxo bat idatzi du gero bakoitzak.

Angel Erroren *Oinazearen bariazioak* poema (**eranskina 4**) irakurri dugu gero; komentatu, berridazketaren ekintza nabarmendu, eta aurrez idatzitako testuaren bariazio bat osatu dugu.

Saioaren helburua sormen prozesuetan, batetik, harridurak eta, bestetik, bilaketa formalak duten garrantziaz jabetzea izan da. Praktika artistikoan ez dela *inportantea* zer gertatu den/zen, ezpada horrekin zer egiten den; inork ezin duela, egiaz, gertatu zaionaz idatzi (Gil de Biedma), distantzia hurbiletik zein urrunetik abiatuta ere.

Erabilitako zenbait ideia atxikita daude (**eranskina 5**).

3. SAIOA

Azken saioa itxiera modura planteatu dugu; aurreko saioen prestaketan kanpoan geratutako zenbait material berreskuratu eta, horien bitartez, landutakoa erreparasatu eta osatu dugu.

Lehen bi saioetan arreta+harridura+lana ekuazioa (Iñigo Astiz) jarraitu genuen nolabait, eta horri desira gehitu diogu amaitzeko, sormen prozesuetan ezinbestekoa den elementutzat ulertuta. Bi ideia izan ditugu hizpide horretarako:

-Jakin-minaren sormen-indarra: “Idaztea ikusteko zer idatziko nukeen idatziko banu”. (M. Duras) eta Nuccio Ordineren *Alferrikako balioa* manifestua.

-Ana Arsuagaren *Mundu leunena* zutabea (**eranskina 6**).

Errepassoan, ondorengo irakurgaiak aipatu ditugu:

-[Arreta/Harridura]:

“Begiratzea batek begiratuko ez lukeen hori, entzutea batek entzungo ez lukeen hori, adi egotea hutsalari, ohikoari, arruntari. Ukatzea ezinbestekotik anekdotikora doan hierarkia ideal bat; ez delako existitzen anekdotikoa den ezer, baizik eta kultura menperatzaile batzuk gure baitatik exiliatzen gaituztenak eta besteengandik; zentzuaren galera bat dakar horrek, ez dena soilik kontzientziaren lo-kuluxka bat, ezpada existentziaren gainbehera bat”. (Paul Virilio, *Desagerpenaren estetika*).

-[Arreta]: Liv Strömquisten *No siento nada* komikiko pasarte bat (**eranskina 7**).

-[Lana/Erritmoa I]:

“Estiloa oso gauza arrunta da: erritmo kontua da bakarrik. Behin hori duzunean, ezinezkoa da hitzekin hanka sartzea. Baina, beste alde batetik, hemen nago goiz erdian, ideiez beteta, errebelazioz eta horretaz guztiaz, eta ezin ditut erabili ez daukadalako erritmo egokia. Erritmoa zer den definitzea oso kontu sakona da, eta hitzak baino askoz harago doa. Eszena batek, emozio batek, olatu bat sortzen du buruan, hitzak hura interpretatzera agertu baino askoz lehenago; eta idatziz jartzerakoan (hau da orain pentsatzen dudana) batek hori guztia berrartu behar du eta landu (ustez ez duena zerikusirik erritmoarekin), eta orduan, olatua puskatzen denean eta buruan finkatzen denean, lortzen du hitzak bat egiten hastea. Baina ez egin dudarik datorren urtean beste zerbait pentsatuko dudala”. (Virginia Woolf, Ursula K. Le Guin-en *Contar es escuchar* liburutik).

-[Lana/Erritmoa II]:

“Esaldi honek bost hitz ditu. Honek ere beste bost ditu. Bost hitzeko esaldiak ondo daude. Baina asko segidan aspergarria da. Entzun zer ari den gertatzen. Idazketa aspergarria bihurtzen ari da. Haren soinua ez dio ezer. Ataskatutako grabazio bat bezalakoa da. Belarria ugaritasuna eskatzen ari da.

Orain entzun. Esaldiaren luzeerekin jolasten dut, eta musika sortzen dut. Musika. Idatzizko kantua. Badu erritmo atsegin bat, tonu bat, harmonia bat. Esaldi motzak darabilzkit. Eta luzeera ertainak dituzten esaldiak ere bai. Eta batzuetan seguru nagoenean irakurlea deskantsatuta dagoela, luzera luze samarreko esaldi batekin engaiatzen dut, energiaz goritzen eta crescendo baten bulkada guztiarekin eraikitzen den esaldi batekin, danborren errepika, zinbalen kolpea, soinua zeinak dioten, entzun hau, garrantzitsua da.

Idatzi, beraz, esaldi laburrak, ertainak eta esaldi luzeak konbinatuz. Sortu irakurlearen belarria gozatuko duen soinua bat. Ez idatzi soilik hitzak. Idatzi musika”. (Gary Provost)

Maidar Oleaga irakasle gonbidatuak bere sormen prozesuen inguruan hitz egin zuen, guk landutako lau elementuen gaineko zeharkaldi bat eginez —arreta/harridura/lana/desira—. Atxikita bere gidoia (**eranskina 8**).

Peter Handkeren *Iraupenari poema*-ren irakurketa kolektibo batekin ixtea zen asmoa, baina denborarik gabe gelditu ginen; atxikita hori ere (**eranskina 9**).

ARRETAREN EKLIPSEA

[Oier Etxeberria eta Amador Fernandez-Savaterren izen bereko liburuan oinarrituta zirriborratutako testua, Hitzaren Eskolan ahozgoran irakurtzeko].

Daukagu gizarte bat kostea egiten zaiona liburu bat patxadaz irakurtzea, liburu bat irakurtzen duena behar baino azkarrago, beti duelako beste liburu bat zain; oso nekez itzultzen dena irakurritako liburu bat berrirakurtzera; liburu horri egin dizkion azpimarrak kontsultatzera; egin dizkion azpimarra horiek nonbait gordetzera. Gizarte bat kostea egiten zaiona pelikula bat ikustea mugikorra begiratu gabe; gizarte bat ez diona barkatzen bere buruari denbora galtzea, eta, beraz, plataforma batean pelikula bat ikusten jarriko bagara, denbora pila bat egongo gara hura aukeratzen, ez dadin gertatu behin bat ikusten jarri, eta zer eta *alferrik* izatea. Gizarte bat, argazkiak egin eta egin bizi dena, baina gero ez duen tarterik hartzen horiek sailkatzeko, txukuntzeko. Gizarte bat, zeinaren parte handi batek eguna igarotzen duen pantaila batetik bestera jauzika, sare sozial batetik bestera jauzika, segundo gutxiko bideoak kontsumitzen etengabe, mundu birtualetik zintzilik beti, esku biekkin edo hatz txikia baino ez utzita, baina etengabe zintzilik.

Gizarte bat, batez beste, artelan bati 17 segundo eskaintzen dizkiona, non zenbait herrialdetako hurrek, batz beste, egunean 100 minutu igarotzen dituzten TikTok, batez beste, 8 segundo irauten duten bideoak ikusten; 100 minutu, 8 segundoko bideoak ikusten; non ikasgelak arreta defizita eta hiperaktibitatea duten hurrez bete diren; bulegari estandar batek ez omen dizkion hiru minututik gora eskaintzen jarduera bati; non enplegatuen erdia inguru guardian bizi den, eguneko edozein momentutan lankideren baten edo nagusiaren mezu bat jaso dezakeela onartuta; gizarte bat, duela mende bat baino %20 gutxiago egiten duena lo, batez beste.

Gizarte bat, Ametsek ekarri zuen bezala, intolerantzia diona *isiltasunari*. *Zapping* etengabean, *scroll* etengabean, *multieginkizun* etengabean bizi dena. Ezgai norbere baitara biltzeko, distrakzio kronikoa pairatzen duena eta indiferentzia gradu oso altu bat inguru hurbilenaren aurrean.

Beste modu batera esanda: gaur egun, ez gaude ia inoiz gauden horretan.

Ez gara orainean bizi, oraina falta da; dena da gero, bihar, asteburuan, hurrengo udan...

Errendimenduaren subjektua sustatzen zaigu: etengabe mugimenduan dagoena, etengabe besteen eskura, etengabe gestionatzen bera den hori (bere marka pertsonala).

Subjektu hau inoiz ez dago egon behar duen horretan, ezpada beti pixka bat harago: bere buruaz harago, bere loturez harago, bizi dituen egoerez harago: autosuperazio konstante batean, maratoni konstante batean, gainontzekoekin lehian, norbere mundua ere behar baino gehiago estutzen, hark ere etekin gehiago eta gehiago eta gehiago eman ditzan. Oraina hor ez da bitartekari bat baino, beti etortzeaz den zera hobe horretarako bitartekari bat.

Amador Fernandez-Savaterrek esaten du: “Oso ateotzat ditugu geure buruak, baina modu erlijioso batean diferentian bizi gara, biharko salbazio baten izenean txorrotadaka sakrifikatzen gure oraina”.

Subjektu hau krisian dago gaur, begiratzen den lekutik begiratuta; agerikoak dira arazo sozialak, ekologikoak, politikoak; agerikoak matxura eta ondoez intimoak (antsietatea, nekea, depresioa...).

Johann Harik ‘espirituaaren gaixotasuna’ deitzen dio arretaren krisiari.

Lapurtutako arreta libururako elkarrizketatu dituen neurozientifiko batek ondorengoa azaldu zion: gizakiaren garuna aldi berean gauza bakarrak pentsatzeko prestatu dago. Hori ez da aldatu apenas azken 40.000 urteetan. Kontrara, bildu dituen zenbait daturen arabera, gaurko gizaki askok uste dute aldi berean 6-7 gauza egitera irits daitezkeela. Horren azalpena omen da garuna, aldi berean gauza bakarrak pentsatzeko gai den bezala, gai dela gauza batetik bestera oso-osoa azkar pasatzeko.

Zer egingo dut astezken iluntzean? Zer afalduko dut gaur? Zein zen asteburuan aipatu zidaten bai ala bai ikusi beharreko pelikula? Ze email ditut erantzuteko? Zer watsap mezu? Zer da galdetu didazuna? Nola zen aurreko astean irakurri nuen artikulua? ...

Garunak malabareak egiten omen ditu guztiei erantzuteko, baina garesti ordaintzen ari gara.

Batetik, dago frustazioa, ezin iristearen sentsazioa, gauzak galtzen ari garela sentitzea. Eta, bestetik, dago zuzenean okerrago egiten ditugula gauzak: akats gehiago egiten omen ditugu, gutxiago memorizatzen gai gara, ez gara hain sortzaileak eguneroko bizitzan eta nekatuta eta haserre amaitzen dugu. Izen tekniko bat omen du honek denak: alternantziaren kostua.

Baina zer da arreta, eta zergatik da klabe bat gaurko munduan.

Kontzeptu gako bat dago: presentzia. Adi egotea presente egotea da, ez genukeena nahastu behar kontzentrazioarekin.

Hori da argigarriena egin zaidan ideietako bat *Arretaren eklipsia* liburutik, beste honekin batera: arreta, gaur, lan negatibo bat da. Da gauzak kentzea, des-saturatzea, interbalo huts bat zabaltzea, zenbait gauzari uko egitea, automatismoen gurrpil zanpatzaileari ahal beste makila sartzea.

Zuzenean lotzen dut hau, nire idazmahaiko aipu kuttun batekin: “Garbiketa da [idazketan] denbora eskatzen duena. Garbiketa da misterioa. Behin garbituta, gela bakarrik idazten da. Pentsamendua gela honetan dago bere momenturik onenetan —bere presio propioen pean giltzapetuta, apunteen eta oroitzapenen arabera, paisaiatik datuak arrantzaten, desagertzean bibratzen. Pentsatzen dut hori dela inportanteena: arreta enfokatura duzun artean hautematen duzun edozein bibrizio jasotzea” (Anne Carson).

Liburura bueltan, Simone Weil dio “arreta pentsamendua geldiaraztean datza, hutsik uztean, gauzek zeharkatu ahal izan dezaten”.

Arreta jartzea, beraz, lehenik eta behin da ez arduratzea ustez arduratu behar genukeen horretaz: moztea modu erradikal batean kodifikatuta eta aurreprogramatuta dagoena, zeina bideratuta dagoen, badakigu, errendimendura, gure ideien konstataziora, aurrez ezarritako helburuak betetzera.

Apriori-ez eta jada ikasitakoez gabetzeko gai izan behar dugu, arreta berreskuratzeko (inguru entzuteko gai izateko). Horrek ez du esan gura ikasitakoa ezabatzea, ezpada parentesi artean jartzea, Fernandez-Savaterrek dioen modura.

Simone Weil berriz: “Buruak hutsik egon behar du, itxaron-jarrera batean, ezer bilatu gabe, baina prestatuta bere egi biluzian zeharkatuko duen objektua jasotzeko... Aurre hartzen duen pentsamendua goizegi goraino betetzen da eta jada ez du modurik egia hartzeko. Horren arrazoiak beti da aktiboa izatearen pretentsioa, bila aritzearena, gertatzen denaren zain egon beharrean”.

Norbere burua beteta badago, ezerk ezin du zeharkatu; ez dago modurik aireztatzen, ez dago modurik desira entzuteko.

Parentesi bat: Niri oso garbia egin izan zait hau poesia idaztean. Nire kasuan, idatzi izan ditudan poema gehien-gehienak bila joan gabe idatzi izan ditut; bat-batean, zerbait pasatu da (sentitu duzu, ikusi, entzun...) eta hori ezin da modu intenzionatu batean gertarazi. Gero dator formaren bilaketa, eta hori gabe ez dago poemarik; baina aurreko urratsean, forzatu izan dudanean bilaketa hori, Weilek aipatzen duen pentsamendu prezipitatua, emaitza niretzat bederen interesik gabekoa izan da, bizitzarik gabekoa bezala.

Arreta jartzea da, beraz, itxaroten ikastea, nolabaiteko pasibitate bat, baina forma aktiboan; zelatan egotea, baina zeren zelatan argiegi izan gabe.

Itxarroteak irautea eskatzen du. Baina debekatua zaigu itxarotea.

Horretaz ohartarazten du Santiago Alba Ricok. Weilek gregoengandik berreskuratutako *hyponome* terminoa berreskuratzen du itxarote arretatsua izendatzeko: itxaroten gaudenean (lagunari, autobusari, eltzeari, *salbazioari*) munduari eta bere objektuei arreta jartzen diegu.

Soilik horrela irauten dute gauzek; haiek irensteari uko egiten diegunean.

Iraupenaren —hots, arretaren— ontologia *oraindik* hitzak ordezkutzen du filosofoarentzat; beste muturrean bizi gara, ordea, *jada* hitzak ordezkutzen duen egoteko moduan. *Oraindik* iraupena bada (oraindik ez da heldu, oraindik ez dut ulertu), *jada* suntsiketa da (jada jan dut, jada ikusi dut).

Eta hor daude gaurko bizimoduan gailentzen diren bulkadak: inpazientzia, iritzia emateko behar konpultsiboa, identitate bat etengabe erakutsi beharra, jarrera itxia besteen hitzaren aurrean, zalantzaren aurreko ezinegona, berehalako erantzunak guzti-guztirako...

Fernandez-Savaterrek dio saturazio forma horiekin dagoela lotuta arretaren "enbotatze garaikidea". Eta, beraz, hustuketa proposatzea dela egin beharreko lehen gauza: denfentsak jaitea, bihotzak eta barruak irekitzea, bakoitzari bere iritzi propioetatik apur bat mugitzen laguntzea, horien joserak nasaitzea, kuriositatearen gozamenean ahalduntzea, ezezaguna esploratzeko zaletasuna kutsatzea, beldurrik gabe eta antsietaterik gabe.

Bat, arreta presentzia bada, bi arreta gertatzen dena ulertzea da, Fernandez-Savaterrekin jarraituta. Gertatzen dena, ordea, ez da gure begien aurrean ikus dezakeguna; gertatzen dena energien ordenakoa da, bibrazioena, desirarena, begi-bistakoa ez izan arren hor dagoenarena.

Arreta gertatzen dena ulertzeko gaitasuna da, gertatzen dena ez denean modu arrazional batean ulertzen, ez denean esplizitua, ez denean esaten. Arreta hori guztia aditzea da, eta desirari segitzea.

Gauden horretan gaude arretatsu gaudenean, momentuko egoeraren energiarekin bibratzen, partidarekin *entxufatuta*, kiroletako komentariak esaten omen duten modura.

Arreta da beharrezko gaitasun bat kontrolatzen ez dugun egoera bati eutsi ahal izateko; ondo ezagutzen ditugun patroiei segitzen ez dioten egoerei eusteko.

Arreta gaberik, hots, lan negatiborik gabe eta gertatzen denaren gaineko entzuketa sentikor gabe, egoera berehala estandarizatzen da, eta aurrez konfiguratutako irudi bat errepikatzen da: ikasgela bertikal bat, bikote-harreman konbentzional bat, politika egiteko modu klasiko bat.

Fernandez-Savaterrek dio gure mundua, batez ere, engantxatua egon beharko genukeen partidu horretatik ateratzen gaituzten egoerez, egoera *tontatzaileez* beteta dagoela: egoera batzuk zeinetan beste batzuen esku uzten dugun gure kabuz pentsatzeko eta erabakitzeko dugun gaitasuna.

Zergatik da klabe bat gaurko munduan arreta.

Lehenik, aipatzen ari gara, presentzia berreskuratzea dagoelako jokoan, eta, beraz, gizakiaren gaitasun intentsoena, ziurrenik.

Baina badago beste erantzun urgentziak bat ere, eta da maila kolektiboan nola eragiten ari den hau guztia. Hariren ustez, ez da kasualitatea arretaren eklipseak bat egitea, bere hitzetan, 1930etik demokrasiak bizi duen krisi txarrenarekin.

Demokrazia osasuntsu batek behar du herritarrak jartzea arreta zenbait kontutan, bizitza kolektiboan pasatzen diren gauzen inguruan erreparatzeari tarteak eskaintzea. Eta, ados egongo gara, hau ez dago bere unerik onenean.

Algoritmoak gu pantailatara engantxatuta egoteko diseinatu badituzte, hori gizakiaren berezko joera batekin nahasten da, Hariren arabera, eta da gizakia gehiago erakartzen dutela, berez, artegitzen eta haserrarazten duten egoerek. Beraz, biek bat egiten badute, orduak egon gaitzke Trump baten, Milei baten (...) astakeriekin engantxatuta, bideoak ikusi eta ikusi.

Adibide bat jartzen du: bi neska joan dira festa batera, eta bueltako autobusean TikTok bat hasten da kontatzen zein ondo pasatu duen festan; bestea, modu oldakor batean, hasten da festan egon diren beste tipa guztiak kritikatzeko. Algoritmoak bigarrena sarituko du, jakitun lengoia horrek arrakasta handiagoa duela gizakiarengan. Eta lehenengo bideoaz ez da inor oroituko.

Harik esaten duena da hori berori gertatzen dela politikan gaur. Sistemak pertsona krudelenak saritzen dituela, piromanoei ematen diezkiela bozgarailuak. Eta, aldi berean, pertsona eraikitzailea ezkutatu, arrazoitu eta ebidentzia begiratu nahi dutenak. Beraz, ez da soilik gure egunen gaineko asetasuna dugula jokoan, ezpada gure gizartearen eta gure sistema politikoen sendotasuna ere.

Itxarote arretatsu bat erabaki bat da.

Arreta inoiz ez da banala, baina are gutxiago gure gizarte kapitalistetan, erabat banala bihurtu dena arretarik eza denean, zabarkeria.

Fernando-Savaterrek dio, eta honekin amaitzen dut: "Gu ez gaude gauden lekuan, mundua bera ere ez dagoelako dagoen lekuan. Irizpide abstraktuek gidatzen dute: errendimendua, kapitalizazioa, akumulazioa. Arretaren berreskuratzea, beraz, munduan egoteko beste modu batzuk sortzetik igarotzen da".

Beste ohar batzuk_zer egin arreta berreskuratzeko

-Honen guztiaren alde ona da, adituen arabera, azkar berreskuratu daitekeen *gaitasun* bat dela arretarena. Eta, gainera, berreskuratzeak sentsazio eder-ederra itzultzen duela. (Noski, guztian bezala, norberaren esku parte bat egongo da; bonbardaketa etengabekoak hor jarraituko baitu, eta horrekin zer egin ere pentsatu beharko litzateke; deskonexioa legislazten-eta).

-Fluxu-egoerak omen dira gizakiak lor dezakeen arreta-forma gorenak: zerbait egiten zaudenean eta erabat barruan zaudenean, denboraren nozioa urtzen denean, zure egoaren nozioa ere bai, eta bat-batean igaro daitezke orduak eta ez zara konturatu ere egin. Izan margotzen, filmatzen, idazten, kozinatzen, mendian ibiltzen, hizketan, sexuan, zirugia bat egiten, larrosak kimatzen...

Ez da zerbait matematikoa, saiaturik egunero lor dezakeguna, baina aipatzen ditu hiru gauza egin ditzakegunak arreta-maila goren hori lortzeko, eta estadio horretaz, batez ere, gozatzeko:

-Zeregin bakar batentzat aski denbora gordetzea, etenik gabe.

-Norberarentzat esanguratsua den helburu bat jarri (egiaz inporta ez badizu, ez du balio).

-Gaitasunen mugan jarri (egingarri zaizuna, baina saiaturik bakarrik)

-Arreta lantzeko beste proposamen bat, dibagatzea. Neurozientziaren arabera, adimenak gauza ikaragarriak egiten ditu dibagatzen duenean: iragana prozesatzen du, orainaren zentzuaz pentsatzen du, etorkizuna aurreratzen du, esanahiak sortu, planeatu... Batez ere gauza batzuk beste batzuekin konektatzen ditu, eta hau zerbait ezinbestekoa da sormen lanean.

Izarraitz muy cerca de Azpeitia, se encontraba junto con un nutrido grupo de voluntarios dispuestos a tomar el pueblo con las armas, a la espera de una orden de ataque que no llegaba nunca. Aburrido por la inacción, conminó a los suyos a bajar y hacer la revolución inmediatamente ya que él tenía que volver a ordeñar las vacas.

Sutil, en efecto, este modo de negar y no jerarquizar la elección ante semejante dilema. La percepción de Francisco de Leizaga no es más auténtica, sino diferente, y da testimonio de un ojo entrenado y sereno, consciente de la necesidad de distinguir entre aquello que no depende de la propia voluntad y lo que sí está ligado a ella. Propone, sin perder la compostura, un combate en el que se anuncia el reconocimiento por igual de todas las cosas del mundo, sin jerarquías, evitando la tentación de abrazar y terminar abrasados por esa luz arrasadora.

LOS JUEGOS DE LA ATENCIÓN CREADORA
(O EL ARTE QUE SOMOS)
RAFAEL SÁNCHEZ-MATEOS PANIAGUA

En su libro *Stand Out of Our Light: Freedom and Resistance in the Attention Economy*,¹³ James Williams, filósofo y exconsultor de Google, recurre a la célebre anécdota del encuentro entre Diógenes de Sínope y el emperador Alejandro Magno para reflexionar en torno al secuestro de la atención y la sensibilidad por las nuevas tecnologías digitales. Según el célebre relato, aunque Alejandro le ofreció al filósofo vagabundo cualquier cosa que pudiera desear, Diógenes le pidió al joven emperador simplemente que se apartara, pues le tapaba la luz del sol haciéndole sombra. No la sabiduría, sino el espíritu insobornable, es lo que caracteriza la reacción de Diógenes ante la magnánima soberbia de Alejandro. Como emperadores que todo nos lo prometen pero en verdad obstaculizan nuestra luz, así operan, según el ensayo de James Williams, la miríada de cachivaches electrónicos y aplicaciones digitales que compiten salvajemente para captar nuestra atención, realmente escasa, con el fin de persuadir nuestro aparato perceptivo y ponerlo a trabajar a favor de algún tipo de interés u objetivo que a todas luces no es nuestro. Quizá ni siquiera es un interés humano.

Su análisis no sólo denuncia lo sobornables que hemos sido, lo poco *cínicos* en el sentido filosófico. Más allá de la distracción, la adicción o la manipulación que estas economías de la atención han traído a nuestras vidas, también señala la dimensión profunda y potencialmente irreversible de una injerencia en el aparato perceptivo

13. Cambridge University Press, 2018.

humano «cuya respuesta es quizá el dilema moral y político más relevante de nuestro tiempo», pues incide radicalmente en nuestra capacidad de pensar, imaginar y obrar. Las salidas que ofrece el ensayo pasan por articular una lucha personal y colectiva por la *libertad de atención*, tan importante como las luchas por la libertad de pensamiento o expresión. Esto implica, primero, extender el significado de la atención más allá de la idea de un foco de luz o de concentración dirigible a tal o cual elemento de la realidad (*spotlight of attention*), para comprenderla más bien como un brillo o una luz cósmica (*starlight of attention*) que nos reconecta con nuestra fuerza deseante y libidinal, debilitada por unas economías que oscurecen el cielo estrellado de nuestra existencia. Pero también, en un sentido más social, implica organizarnos en sindicatos que luchen por regular el trabajo atencional que gratuitamente realizamos durante muchas horas para cumplir los intereses de las corporaciones. Sindicarse para influir en el diseño de las tecnologías que usamos de forma que nos favorezca, como por ejemplo exigir una regulación de las dinámicas y ritmos de actualización de contenidos (*pull-to-refresh*),¹⁴ en cuya ubicua inagotabilidad reside parte del hechizo que, además de sumirlo todo en el olvido, secuestra nuestra atención y nos impide dedicarla a lo que verdaderamente podría de verdad realizarnos.

Lo que resulta sorprendente es que no hay en este libro ni una mención al arte o la creación artística. No refiero su ausencia en virtud del sentido terapéutico que pudiera tener en el marco de la herida sensorial o el embrutecimiento estético que nos hemos provocado. En esta batalla por la libertad de atención y la resistencia a sus

14. Paul Lewis, «“Our minds can be hijacked”: the tech insiders who fear a smartphone dystopia», *The Guardian*, 6/10/2017: <http://theguardian.com/technology/2017/oct/05/smartphone-addiction-silicon-valley-dystopia>

economías, los juegos del arte conforman una práctica y una experiencia quizá decisiva para dirimir ese dilema existencial, pues no sólo somos *criaturas*, sino también existencias *creadoras* e imaginativas. ¿Quién determina y cómo se decide la existencia de las cosas y lo que significan? ¿Quién y cómo se delimita el tiempo que les dedicamos? ¿Cómo se establece el sentido de la relación que mantenemos con ellas y entre nosotros? ¿Cómo se determina lo que importa de este mundo y de la vida? Puede que las economías de la atención se hayan infiltrado en nuestra sensibilidad poniéndola a trabajar en las nuevas cadenas de producción digital cuyo ritmo disuade de hacernos estas preguntas, pero el arte es un laboratorio maravilloso de la atención y el asombro que nos permite encontrar respuestas democráticas y activas al descubrir, mediante la *atención creadora*, nuestra capacidad de hacer mundo y de participar de forma fructífera en la realidad. No sólo somos mano de obra: tenemos manos para obrar y el mundo es también obra de lo que hacemos con las manos y el resto del cuerpo. La atención creadora nos permite redescubrir esta evidencia, volviendo presente la energía afectiva de las relaciones, la vida interior de las cosas.

Todo en la creación artística, los gestos, formas y sentidos (los significados, pero también los órganos sensoriales), e incluso el sujeto mismo que crea, se encuentra en *estado de juego*. El arte, la creación poética, es una oportunidad para subvertir cualquier intento de secuestrar nuestra atención y nuestro brillo, pues el proceso creativo los intensifica y salvaguarda en torno a una tarea absolutamente gratuita y desinteresada, liberada de la servidumbre a lo ya dado, así como de la productividad para sostenerlo. A pesar de su evidente valor de cambio en el mercado, donde el arte se canjea por mucho o poco para sobrevivir o especular, el arte existe más allá de los rediles en los que lo introducimos, más allá de los sujetos supuestamente protagonistas de su historia, desbordando sus contenedores consi-

derados naturales como los museos o las galerías. La creación artística, siempre expuesta a su experimentación y transformación, siempre vinculada a la pasión insobornable de dar forma, y en búsqueda de una realización vital no monetizable, garantiza una existencia liberada de toda convención, de todo cálculo, de toda productividad. Qué duda cabe que se trata de un juego bien serio. Los juegos de la atención creadora son un atentado sutil pero firme al orden dado, porque esta sutileza permite operar a escala del matiz, dimensión en la que se juega la potencia material de toda utopía.

Aunque suele tomarse como prueba que diferencia a lo humano de la naturaleza, en verdad la creación artística —como la creencia religiosa— se origina en el encuentro con lo no humano, con todo lo que no somos, no entendemos o no sabemos. La atención que opera al crear o experimentar arte, antes que a abismarnos en el fango del yo, nos invita a las intermediaciones entre los seres y a una especie de *huelga humana*,¹⁵ inspirando un comportamiento que no obedece a lo que se nos ha dicho del mundo o de nosotros. La inherente ambigüedad del arte, tanto de la experiencia de creación como de recepción artística, nos sitúa en el umbral de la apertura y la posibilidad, ante una situación que genera siempre preguntas, conversaciones y tentativas que nunca puede ser liquidada de forma definitiva. Nos invita a una atención gozosa y creadora, a una *razón poética* que nos devuelve a la plasticidad y apertura del mundo y el ser. Más que ayudarnos a recuperar un poco de tiempo o curar terapéuticamente nuestras heridas (que no es poca cosa), la atención creadora nos permite reconectar con el tiempo en el que nacen los segundos mismos. Nos sumerge en el lodazal de los orígenes, en la *originalidad* de lo generativo. Quien ha hecho algo de arte alguna

15. Claire Fontaine. *Notas sobre economía libidinal*, MUSAC, 2011: https://issuu.com/musacmuseo/docs/notas_sobre_econom_a_ibidina_claire_fontaine_musac

vez, o quien ha permanecido arrobado ante algún tipo de creación, conoce la clase de plenitud vital que excita la experiencia artística. Siempre solícita con nuestras preocupaciones más urgentes, nuestros recuerdos y dudas más profundas o con nuestras fantasías más esquivas.

Una nueva forma de percibir inspira siempre una nueva forma de expresar y viceversa. Observamos las cosas, pero las cosas también nos observan. Nos preguntamos qué significan las representaciones y las formas artísticas, pero éstas nos preguntan también qué significamos nosotros. La percepción crea mundo. Una estancia iluminada por el fuego produce una cotidianidad, quizá incluso inspira una poesía distinta o una escucha diferente a la del espacio iluminado por el resplandor de la pantalla digital. Configuramos sentidos mediante los sentidos y por eso las obras de arte, por muy antiguas que sean, permanecen siempre abiertas a la radical contemporaneidad de la experiencia a la que nos invitan. Saber algo exige *saborear*, y *entender* lo que percibimos implica *atender*. Crear es como *criar* algo que está vivo y, *criar* algo vivo, que exige grandes dotes creativas, es *crear* que lo que creado a su vez es creativo. Así, atender de forma creadora es atreverse a inventar entendimientos y saberes, participar de las formas, trayéndolas a la vida. Como dice María Zambrano, saber contemplar es «saber mirar con toda el alma, con toda la inteligencia y hasta con el llamado corazón».¹⁶ Lo importante es evitar caer en la tentación de mitigar la ansiedad que nos produce el encuentro expresivo o receptivo con lo artístico, mediante significados o explicaciones prescritas a nuestra experiencia por toda clase de expertos que nos dicen qué debe percibirse, qué y cómo debe ser creado, qué es lo importante o lo normal. Con ellos no sólo apare-

16. María Zambrano, «Una visita al Museo del Prado», en *Algunos lugares de la pintura*. Eutelequia, Madrid, 2012 [1955], pág. 39.

cen los momentos y sujetos excluidos, las narrativas hegemónicas, los olvidos... también nos disuaden de recurrir a nuestra propia experiencia estética y atención para conocer. Es importante emanciparnos del modo en que nuestra experiencia artística es tutelada, también por aquellos que prometen emanciparnos y liberarnos a través de su crítica, pero con el cuidado de no perder —aún más— la herencia artística de la humanidad. Depósito contradictorio y conflictivo de nuestras ensoñaciones de vida y muerte.

Porque al encuentro de la creación, como de la criatura que necesita e inspira al cuidado, no hace falta ir cargado de sabiduría y conocimiento técnico o especialista, sino de atención, sensibilidad y disponibilidad para exponerse sensorialmente a algo siempre desconocido y extraño y a la vez familiar. No cargados de prejuicios y suspicacias críticas, sino de generosidad y complicidad. No de juicio sino de juego. Es decir, dispuestos a percibir ya con un poco de arte, a experimentar el arte mismo como un modo de hacer poético y así poder experimentar todo lo demás, bien atentos, observando con todos los ojos de la memoria, del deseo y de la imaginación. Porque no es tan importante lo que decimos del arte, como lo que el arte nos dice sobre nosotros mismos y sobre el mundo. No es tan importante lo que denunciamos o decimos mediante el arte, como el descubrimiento, a partir de las experiencias de creación y recepción, de la plenitud de un arte de vivir poético o artístico que impregna la vida entera. El arte, de nuevo con María Zambrano, «es un extraño fluir temporal que permanece, un río temporal que se queda; no una forma de estar, sino del pasar, del pasar a... ser o hacia el ser más que hacia la realidad».¹⁷ Conformarse con describirlo, criticarlo o coleccionarlo es una forma de empequeñecer la posibilidad de vivir a tra-

17. María Zambrano, «Mitos y fantasmas: la pintura», *op. cit.* [1939], pág. 44.

vés de él. Es por eso que, a veces, una pieza de danza nos magnetiza y excita en nosotros el deseo de bailar, o al escuchar una pieza musical nos invade el deseo de hacer música. Efectivamente, como afirmaba Deleuze, «el arte dice lo mismo que los niños», que están atravesados permanente por esa calentura pasional actuante y que tan pocas veces atendemos una vez que abandonamos la infancia, que de hecho destruimos introduciendo cuanto antes a los niños en la maquinaria de las economías de la atención. Tiene que llegar acaso a nuestras vidas una pandemia para percibir ese extraño fluir temporal, y con suerte ese impulso vital, que nos invita a imaginar una vida más plena y gozosa, vivida y satisfecha de otra manera que no mediante el *pull-to-refresh*.

Todas las creaciones artísticas, de cualquier disciplina, inspiran una percepción doble que nos informa de lo que hay y no hay, de lo que son y no son, de lo que pasa y no pasa. Es una ventana a la que asomarse, un espejo en el que sumergirse, una cámara donde resuenan voces ignotas. Un reflejo, una refracción y una vibración que nos involucra en el juego de elaborar lo que somos y queremos ser, lo que son y queremos que sean las cosas. Y a este juego del arte, de la aparición y la desaparición, de lo que hay y no hay, de las posibilidades del ser y las diversidades de mundos, se han dedicado las personas de todas las épocas, de todos los lugares, de todos los pueblos, de todas las edades biológicas, y es por eso que la atención creadora nos permite hablar en plural sin violencia. Nos permite hablar del universo desde su misma magnificencia operacional. Más que buscar sentirnos representados o representar el mundo, quizá cuando enredamos en cosas artísticas deberíamos buscar sentirnos imaginados, expuestos a nuestra propia posibilidad y no frente a algún tipo de esencia o significado por fin clarificado. Cuando se dice que el arte imita la naturaleza, en realidad quizá no se trata de representar su imagen generando una copia sino, como decían

los viejos gnósticos, de volver a recrear su fuerza generativa en el propio acto creativo. No una copia del mundo, sino una posibilidad de él, pergeñada en el marco de una reciprocidad activa, donde lo cultural se compone con lo natural y viceversa. La verdadera originalidad del arte quizá se esconde en la reconexión con estas fuerzas originarias que atraviesan toda existencia viva de las que se sirve para incrementar su plenitud, inclusive a través de la muerte, intensa estimuladora de la creación artística. El conocimiento estético o el conocimiento por los sentidos, con toda la atención que exige, nos permite crear puentes entre la razón y la imaginación, entre la vida y la muerte, dando lugar a hipótesis y síntesis inagotables de lo que somos y es el mundo, lo que fue o lo que podríamos ser. Porque el arte nos recuerda lo que no nos acordábamos de atender o lo que no queremos atender; nos enseña a atender lo que no imaginamos que existe e incluso lo que supuestamente ha sido demasiado atendido. Si atendemos a lo que pasa y nos pasa cuando hacemos arte o lo experimentamos, podemos descubrir las palabras mágicas y el mecanismo del hechizo por el cual somos desconectados de nuestra potencias de percibir, imaginar y obrar, igualmente misteriosas, reactivándolas e intensificándolas por medio de un juego donde la libertad, el encuentro igualitario con los otros y la vida buena importan. Si *prestamos atención*, el arte siempre nos invita a cambiar de vida como decían los versos de Rilke,¹⁸ y esta es, de vuelta, la *prestación total*¹⁹ que nos hace a nosotros.

18. Véase el poema de Rilke, «Torso de Apolo arcaico»: «Si no siguiera en pie esta piedra desfigurada y rota / bajo el arco transparente de los hombros / ni brillara como piel de fiera; / ni centellara por cada uno de sus lados / como una estrella: porque aquí no hay un solo / lugar que no te vea. Debes cambiar tu vida».

19. «Prestación social total» es el término que Marcel Mauss utiliza para referirse al intercambio recíproco que se produce en el *potlatch* y que funda y renueva los

La representación moderna del artista y del espectador o los públicos no ayuda a redescubrir estas potencias del arte ni la atención creadora, pues refiere una situación en que artistas y espectadores parecen desgarrados de la posibilidad de un encuentro enriquecedor de forma recíproca. De un lado, pocas veces somos testigos del momento de creación, a cuyo artista imaginamos en su extravagante taller, atravesado por las enigmáticas fuerzas de la inspiración y asediado por la supuesta profundidad y complejidad de sus obsesiones; o bien delante de su obra, ofreciendo las explicaciones que nos deberían ayudar a entender su obra y que, antes que ayudarnos, suelen coartar nuestra imaginación. Casi nunca lo encontramos dedicado a un trabajo atento, sencillo, cuidadoso, casi nunca lo conocemos creando desde el no saber. Pocas veces lo conocemos en ese estado de realización vital que le provee el mero hacer y quizá eso sería lo más importante de conocer de cada obra de arte, incluso las que nos hablan desde el dolor. De forma parecida, en los repertorios iconográficos de los públicos que asisten a museos o exposiciones abundan los snobs performando su crítica, los turistas desorientados, los grupos de estudiantes boquiabiertos. La mayoría de las veces sujetos flotantes por el espacio, suspendidos, deambulantes, difuminados o borrosos, acaso fugazmente arrobados por la experiencia sensorial que están haciendo. Así, asediada por el elitismo cultural y la distinción social que se obtiene de vuelta, como por todas las mitologías que supuestamente la explican, la experiencia de hacer o percibir arte aparece despojada de la embriaguez mundana y de la atención creadora y poética que la vuelve posible y disponible para todas las personas.

lugares que cada cosa y cada elemento significa en la trama social. La mención a Rilke puede encontrarse en su poema «Torso de Apolo arcaico».

En este sentido, y si la percepción y experiencia del arte es también un tipo de creación, ¿se le puede dar forma a la atención como si fuera un ejercicio artístico o una obra, de modo que pueda ser a su vez compartida? ¿Puede organizarse materialmente el comportamiento estético que mantenemos ante los objetos que nos rodean de forma que el arte sea no sólo un fin, sino un medio mismo? No percibir o conocer *El Arte*, sino percibir y conocer con arte. Las inercias de la dispersión y la improvisación dificultan esta tarea, ¿qué se supone debe hacerse ante una obra artística? Nada resulta más urgente hoy que el trabajo de dar forma, personal y colectiva, a una experiencia del mundo (no sólo del arte) que nos permita, mediante la escucha generosa, la conversación de proximidad y el despliegue de una atención profunda que no redunde en el aislamiento y la reclusión individualista, imaginar otra posibilidad de las cosas, del mundo y de lo que somos, así como encontrar las fuerzas que nos revitalizan y orientan hacia la viveza y la acción, en un momento tan crítico de nuestra historia sobre el planeta.

El colectivo ESTAR(SER)²⁰ ha recuperado de una antigua orden semiclandestina de radicales de la experiencia estética llamada Orden del Tercer Pájaro —en alusión a los pájaros pica-uvras de la historia del pintor Zeuxis—²¹ un método para reconectarnos con

20. Estarser.net

21. Plinio narra la gran frustración del pintor Zeuxis al observar que los pájaros intentaban comer las uvas que había pintado junto a un muchacho, prueba de que las uvas estaban mejor representadas que el niño, pues se hubieran asustado de considerarlo real. La versión pseudoausoniana de este notorio episodio en la historia de la mimesis apunta que «Zeuxis volvió a la pintura, con la esperanza de poder mejorar al niño, y que al dejarla afuera para secar al sol se escondió detrás de un arbusto para poder observarla. Cuentan que vio acercarse a tres pájaros. Uno, al dirigirse a las uvas de repente ve al niño y sale asustado. El segundo, con las mismas ganas de comer uvas, ignora al niño completamente y picotea furiosamente

la atención creadora en cualquier marco de la vida cotidiana. Mediante la ejecución colectiva de distintos protocolos o ejercicios pautados, nos invitan a dedicar a los objetos, artísticos o no, una especie de atención profunda y sostenida durante un tiempo determinado. Lo llaman *aisthesis práctica* y buscan la realización en la experiencia del objeto que observan con una entrega absoluta. Lo importante para este grupo es resistirse a la satisfacción que nos produce la opinión, la interpretación y el discurso. Un espíritu generoso y desarmado caracteriza esta mirada silenciosa que se pregunta qué podrían necesitar los objetos y formas de nosotros, que los contemplamos. La articulación de santuarios y sindicatos de la atención sostenida forma parte de su imaginario.²²

Quienes han practicado así, subrayan una mezcla de soledad y compañía, de interioridad y exterioridad muy extraña y poderosa, experimentada en un encuentro con los otros y el objeto no mediado, no explicado, realizado casi en secreto, pero de forma pública y a ojos de todos. Tras las distintas fases de los protocolos,²³ ejecutadas en absoluto silencio, el grupo se disuelve para *sensar*²⁴ la ex-

su almuerzo ilusorio. Pero el tercer pájaro se para delante del cuadro en el patio y lo observa con gran atención, aparentemente absorto en sus contemplaciones. «Qué pájaro más raro, murmura Zeuxis», pero el pájaro no se mueve». *D. Magni Ausonii Burdigalensis Opera*, París, 1629. Citado en ESTAR(SER), *Proceedings of ESTAR(SER)*, New series, Part VII, Supplement, Santa Monica, California, 2016, pág. 18.

22. «12 theses on Attention». A working-draft prepared by the Friends of Attention, <https://friendsofattention.net/sites/default/files/2020-05/TWELVETHESES-ON-ATTENTION-2019.pdf>

23. tinyurl.com/y3pba4ut

24. «El segundo punto es mirar cómo Dios habita en las criaturas, en los elementos dando ser, en los animales sensando, en los hombres dando a entender: y así, en mí dándome ser, animando, sensando, y haciéndome entender». Igna-

perencia personal, reuniéndose de nuevo más tarde en asamblea y efectuar un intercambio ordenado —esta vez sí, oral— de la experiencia realizada por cada persona. Siempre evitando juzgar, opinar o interpretar, ni el objeto ni las experiencias hechas. Mediante estos ejercicios, sucede a menudo que descubrimos nuestra capacidad de percibir a través de los sentidos de los otros, que hacen sentido para nosotros en una alquimia intersubjetiva de la sensibilidad que revela un espacio común, inadvertido hasta después de haber hecho la experiencia de atención sostenida y de haberla compartido. De repente, todo lo que se esperaría fundamental para determinar el sentido del objeto contemplado pasa a un segundo plano para abrirse a la infinitud de experiencias posibles que conciernen al deseo, la memoria y la imaginación. Una forma de percibir que libera el sentido de lo que nos rodea y el nuestro propio, cuya virtud es asegurar un tipo de desinterés pleno, de gratuidad, una parada existencial sin duda extraña en un mundo extenuado por la productividad, el rendimiento y el sentido, siempre mediados por algún tipo de interés o poder. Este tipo de encuentros atencionales no son actos trascendentes que iluminan de sentido el presente, más bien recolocan ese presente en la inmanencia de su propia posibilidad y jugabilidad.

ESTAR(SER) ha recuperado durante los últimos años decenas de protocolos de atención, inspirando a otros grupos de aquí y allá como *Atenta*²⁵ o *Friends of Attention*,²⁶ comprometidos con el trabajo de refinar los sentidos y profundizar en una nueva educación estética que parte del principio de la experiencia. Con el fin de estimular y reimaginar el encuentro de los visitantes con los objetos artísticos

cio de Loyola, *Ejercicios espirituales*, Semana IV: «Contemplación para alcanzar amor», (235).

25. *Atenta.net*

26. *Friendsofattention.net*

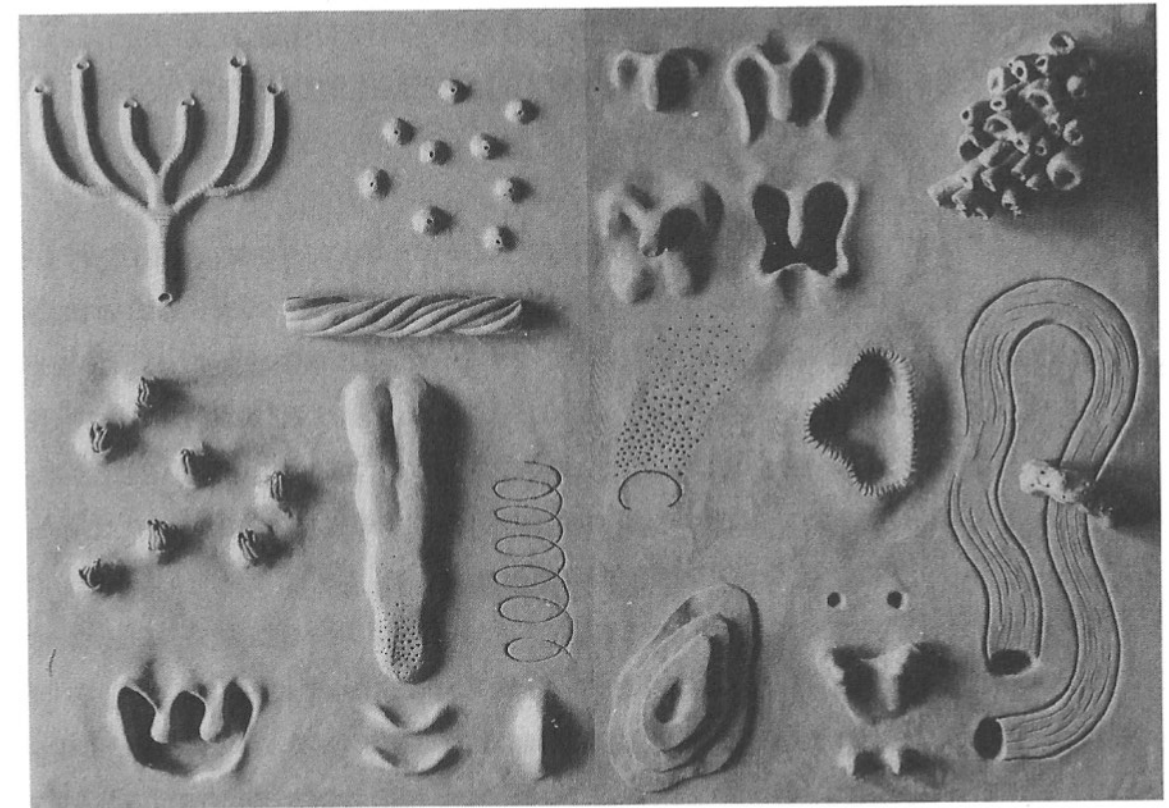
y los creadores, estas prácticas atencionales han sido introducidas en distintos contextos e instituciones como la 33 Bial de São Paulo²⁷ o el Museo Reina Sofía de Madrid.²⁸ He tenido la suerte de participar en alguno de estos experimentos²⁹ y creo que el interés social de estos ejercicios atencionales desborda el marco de las instituciones del arte, habitados por agentes culturales (directores, curadores, mediadores, educadores y públicos) a menudo demasiado preocupados por orientar la percepción hacia algún tipo de contenido político o crítica cultural que consideran emancipadora. El silencio de partida al que estas formas de mediación obliga, la confianza y generosidad que exige, no es algo a lo que todo el mundo esté dispuesto. Pese a todo, acuerdo con muchos otros colegas que la radi-

27. Gabriel Pérez-Barreiro, curador de la 33 Bial de São Paulo (2018), explica en el texto curatorial la importancia de la atención en esa edición (<http://33.bial.org.br/pt/sobre-a-exposicao>) que, además de componer un contenido expositivo basado en las afinidades afectivas de los artistas-curadores invitados, acogió el simposio internacional *Practices of Attention*: <http://www.bial.org.br/agenda/5668>

28. El programa de visitas escolares del Museo Reina Sofía de Madrid *¡Atención, Atención!*, llevado a cabo por voluntarios del museo (<https://www.museoreinasofia.es/visita/visita-grupos-con-guia>). En el museo, el colectivo ESTAR(SER) impartió un taller para formar a estos voluntarios y la conferencia performativa: «El halo del cuidar: relaciones entre la mediación en museos y la atención sostenida», a cargo de D. Graham Burnett, Gabriel Pérez-Barreiro y Lane Stroud, 5/9/2019: <https://www.museoreinasofia.es/actividades/halo-cuidar-relaciones>

29. Puede leerse el texto «El sentido en todos los sentidos» en el catálogo educativo de la 33 Bial de São Paulo (2018): http://imgs.fbsp.org.br/files/33bsp-publicacao_educativa.zip (en castellano: <https://ctxt.es/es/20190424/Culturas/25828/Rafael-S--M-Paniagua-arte-dinamicas-corporales-sentido-de-los-sentidos.htm>), o la obra multiplataforma *Atenta* (<https://atenta.weebly.com/autoescola-insular.html>), comisariada por Antonio Ballester Moreno para su proyecto *Sentido común* de la misma Bial.

calidad política de estos ejercicios atencionales, su carga emancipadora, reside precisamente en la confianza, el cuidado y la generosidad con la que nos disponemos a la experiencia personal y con la que observamos y escuchamos la experiencia de los otros, en un encuentro en igualdad donde ninguna percepción se señorea sobre las otras, sino que se llaman unas a otras enriqueciendo la experiencia compartida. Su fuerza política reside en el placer del juego estético de imaginar y liberar sentidos mediante los sentidos y no en el de constatar el significado que pueda haber sido prescrito, favoreciendo la recuperación de nuestra atención que las distintas economías se disputan y que nos permitiría enriquecer nuestra vida cotidiana. Descubrir un modo de estar y ser a través del arte es su mayor fuerza política y no la reducción del arte a la representación de un mensaje crítico, algún tipo de narrativa radical o de denuncia, por muy necesaria o legítima que sea. La atención nos coloca en situación de experimentación, de escucha creativa del mundo y nosotros mismos. La densidad de temporalidades y deseos que excita nos invita a un hacer poético y a una apertura radical que revivifica nuestro brillo existencial y nos orienta hacia una vida más feliz y plena.

SATURAZIOAREN KONTRA, PRESENTZIAREN ALDE

- Egunkaria paperean irakurtzea
- Etxeko giltzak hartu eta, ibiltzera ateratzea
- Liburu bat irakurtzea
- Musika jotzea, helbururik/partiturarik gabe
- Jatorduetan irratia itzaltzea
- Landareak zaintzea
- Naturarekin kontaktuan egotea
- Oheratzerakoan, mugikorra logelatik kanpo uztea
- Aspaldiko argazki album bat ikustea
- Ilunabarra ikustea, distrakziorik gabe
- Gauzak delegatzen jakitea
- Zuzeneko musika entzutea
- Harrikoa egitea
- Goizetan hamabost minutu hartzea liburu batekin, sofan
- Baso erdian geldi egotea
- Collageak egitea
- Igeri egitea
- Liburuetako azpimarrak jasotzea
- Ispiluan begiratzea
- Bakarrik gidatzea
- Aitarekin ogia egitea
- Nola nagoen eta ondo egoteko egunean zer egin dudan pentsatzeko bost minutu hartzea
- Erloju gabeko momentuak (Aralarren, uztaila amaieran, artaldeari begiratzea)
- Egunean idazteko momentu bat hartzea (bitakora bat)
- Aspertzeta
- Plan konkretu bat egitea (ez hamar baten barruan)
- Maite ditudanekin egotea
- Perretxikoen bila joatea
- Baloi batekin tokeak egiten egotea (ahal bada auzoan)
- Hitzaren Eskolara joatea (kafera bidean kide batek gehitutakoa ,)

2005-11-29/2006-02-16

I

*Tu cuerpo ya sin ti acostado,
las sábanas revueltas que no abrigan,
el oxígeno silbando su fracaso,
y todas las cosas que necesitabas,
iluminadas, cegadoras, papá.*

II

Zure gorputz zu barik etzana,
izara nahasiak inor ez berotuz,
porrota txistukatuz oxigenoa,
eta behar zenituzten gauzak oro
argiztatuak, itsugarriak, alferrak.
Aita. Baso bat ur. Crema. Pilulak.
Dena utzi berria. Auhena galdua.
Aún la besé caliente. Esne harri.

III

Gorputz bera barik etzana,
izara zuriak inor berotu gabe,
oxigenoak oihukatuz bere porrota
eta goiz argi berritan, itsugarriak
orain arte behar ziren gauzak oro.
Gizon bat gelan. Sendagarriak.
Erizaina sartzetako, hala zegoen.

IV

Gorputz, bera gabe, etzana,
izarekin estali dut, musu eman,
behar ez dituen gauzak bildu,
argiak itsututa, alfertuta.
Aitak esan dit Silviari deitzeko,
elkar agur dezagun laurok azkenengoz.

V

Zure gorputza, ama, zu gabe,
izarek estalita, aldamenka
paretarantz, ez irudituz hila.
Zure gauzak, ama, irratia,
oxigenoa, painuelo kutxa,
baso bat esne nik edan dudana.

Baso bat esne nik edan dudana,
leihoan freskatzera nork jarria.

HITZAREN ESKOLA
Bigarren saioko zenbait ideia

Zailena zer da? Errazena dirudiena: begiekin ikustea begi-bistan dagoena,
Goethe.

Poesia begi-bistakoa harrigarri bihurtzen duena da,
Chantal Maillard

Prozesu artistikoak izan daitezke urruntze modu bat.

-“Filmatzea nagoen lekuan egoteko modu dialektiko bat da”, Laida Lertxundi

“Entendiendo los procesos artísticos como una forma de distanciamiento, se trata de guardar algo de lo que connotan y retirar el resto. Así, aparecen no solo lo que connotan para una, sino una nueva forma que se abre en más direcciones que la personal. Más sentido que el que solo me incumbe a mí. Es la distancia para poder usar eso que es de la manera que se necesita, que se quiere. Se trata de encontrar la expresión pública de algo propio, de manera que no remita mi recuerdo, sino que tenga un valor de presente. Lo importante para mí es intentar desprender justamente ese exceso de lo vivido y dejarlo abierto, partir de un orden para dejarlo en movimiento. Ese desprenderse, ese distanciamiento, es alejarse, y alejarse no es sólo de lo que no se quiere, también es de lo que se quería equivocadamente, una se aleja del error de su propio deseo, porque en el proceso van apareciendo las características reales de eso que se deseaba; va apareciendo lo que se necesita”, Lorea Alfaro

Nor da idazten duena?

“El cuerpo que pisa la Luna, como el que descubre un bacilo o el que acuna a una anciana, no termina jamás en sí mismo”, Belen Gopegui (*Ella pisó la luna*)

“No soy yo la que escribe, es alguien que me habita. Yo soy la que bañ+a a mis hijas, prepara garbanzos, inventa mermeladas. La que trabaja, lee y habla con sus amigos, escucha a sus hermanas, la que siempre está cansada. Dentro de mÃ hay otra que no quiere dormir y escribe hasta la aurora y espera que pÃe el pÃjaro para cerrar el cuaderno y descansar. Esa que no soy yo imagina y poda los textos hasta dejarlos en nada, viaja a la semilla, se sorprende con sus propias ideas, baila con el ritmo de las palabras. Esa que no soy yo airea y ablanda las frases, las deja en remojo, busca estructuras fÃ©rtiles donde sembrar historias. La otra es la que poda las plantas y aprende sus nombres en latÃn, estudia los catÃlogos de semillas y es desordenada.. La que escribe, en cambio, es exigente, relee en la cama, tacha y comprende que, una vez mÃs, no lo ha logrado. El yo domÃstico hace puzzles. El que escribe encaja las piezas de una vida en la que nunca hay tiempo suficiente para mí”, Clara Obligado (Todo lo que crece)

Oroimenaren distantziak: memoria eta ahanztura

“Idazten duenak oroitzapenak birzikaltzen ditu, hondarrak bere egiten ditu, berriz bizitzen ditu, zuzendu egiten ditu. Ernetzeko puntuak dauden istorioak beren edukia eta nutrienteak askatzen dituztenak, beren nitrogeno partikularra, iragana idazketarako materia organiko bihurtuz”, Clara Obligado

“Memoria ez da barru prozesu psikologikoa soilik. Batak bestearekin elkarrizketan ari gara eta kontestu horretan oroitzen dugu, elkarroroketan. Oroimena norberaz gaindikoa eta intersubjektiboa da. Beraz, oroimenak ez nau ni neure iraganarekin lotzen bakarrik, oroimenak

besteekin lotzen gaitu iraganetik etorkizunarena zabaltzen den denbora subjetoan”, Joseba Sarrionandia

“Idazten dudanean, amorraren edo atsekabearen lirismoari aurre egin behar izaten diot batzuetan. Ez dut testu honetan oihu eta negar egin nahi, nire bizitzako une hartan inoiz, edo ia inoiz, egin ez nuen bezala. Ahalik eta gertuen egon nahi dut orduan nuen ezbehar aldaezinezko sententzietatik, zeinaren kontzientzia areagotzen baitzidaten farmazeutiko baten edozein galderak edo zunda zegoen azpil urez betearen ondoko ile-eskuilak. Zeren eta irudi eta hitz haiek gogoratzeak eragiten didan zirrarak ez baitu zerikusirik orduan sentitzen nuenarekin, idazkuntzarako emozio bat besterik ez baita. Edo beste era batera esanda: idazkuntzari bide ematen dion emozio bat, haren egiaren seinale dena”, Annie Ernaux (*Gertakizuna*)

“Fikzioa idaztea inoiz gertatu ez zena gogoratzea da; gogoratzen dena emozio batzuk dira, autobiografikoak ez, memoria kolektibo baten dauden emozioak baizik”. Siri Husvedt

“Oroimena soziala da beti. Oroitzapenik pertsonalenean ere parte garen gizarteko bizimodu material eta moralarekin dutela zerikusia”, Maurice Halbwachs

“DISTANTZIA. Brice Marden margolariak batzuetan makila luze batekin edo tintan busten duen adar batekin marrazten du, obrarengandik distantzia hartuz eta modu kontziente batean jabetuz pintzeladengan duen kontrolaz. Esaten du Mardenek: “Obrak obserbazioarekin hasten dira eta gero, erreakzio automatikoa dator: ondoren urrats bat atzera egiten dut, modu horretan marrazteko hainbat modu gainjartzen dira (...). Hori norbere burua analisiaren bitartez ezagutzearen kontrakoa da. Antz gehiago du norbere burua ahanzturaren bitartez ezagutzearekin, norbere buruarekin hainbeste ez erlazionatzen ikastearekin.

Nola ahaztu norbere buruataz? Erabili makila luze bat”, Lewis Hyde (*Brevario del olvido*)

“Nire lana oroimenaren eta ahanzturaren artean dagoen frikzio-espazio horretan dago, hor jostean da bizipena idazketarekin”, Conceição Evaristo (*Distraídos venceremos*).

“Nik sinesten dut gauzetan, baina ez markoan, eta poema marko bat da. Ikusarazi dezakezu. Eta jendeari ikusarazi diezaiokezu ez dela pentsamendu bat presentziaz ari, baizik eta poema bat, eta oraindik hobe izan daitekeela, edo momentu batean ez duzula aditz egokia topatzen. Hau ez da arimen arteko elkarketa purua, **elkarketa mediatua da**, denbora bereizietan ematen dena, eta, gainera, hitzek ere mediatzen dute. Bi horiek direlako poemaren materia: denbora eta hitza; horietaz egina dago, baina, era berean, traba bat ere badira: denborak herdoiltzen dituelako poemak, hitzak ere nahasmenera eramanez ditzakeelako pentsamenduak, eta irakurleak nik pentsatutakoaz bestela jaso ditzakeelako nire hitzak. Eta hori ikusaraztea izan daiteke modu bat esateko bestela ere izan zitekeela hau edo hura”, Angel Erro

”Esperientziaren poesiaren oinarri ez da inori gertatu zaionaz idaztea, besteak beste inori ez zaiolako poema bat gertatzen. Poema bat errealitatearen ordena estetikoari dagokio, eta beraz bizitzaren ordenetik kanpoko den ordena bati dagokion izaki bat da. Hortaz, inori ez zaio poema bat gertatzen, eta **inork ezin du gertatu zaionaz** idatzi”, Jaime Gil de Biedma (*Conversaciones con Jaime Gil de Biedma*).

Arreta + harridura (distantzia) + lana (bilaketa formal) > hiruretako bat gabe, erortzen da poema (Iñigo Astiz)

Mundu leunena_Ana Arsuaga

2022ko azaroak 27, BERRIA

Izenburu hori jarri nion *Jaikiera* diskoko abestietako bati. Kotsolamendu-abesti bat izatea nahi nuen, nolabait, niretzat behintzat bazen. Neure buruari kantatzen ote nion? Beste norbaiti? Berdin zion, samurtasun osoz egindako kantu bat sortu nahi nuen.

Abesti honi buruz idazten dut, bertan hitz egiten dudan «mundu leunenari» buruz idazteko. Nor bere baitan biltzearen eragiketan dagoen mundu horri buruz. Lole y Manuel taldeak *Río de mi Sevilla* abestian zioen: «Que es que en amores/ que es que en amores/ las caricias soñadas/ son las mejores». Baieztapen horren literaltasunean sartu gabe, bakoitzaren barne-mundu horren edertasuna da interesatzen zaidana. Edertasun hori, babesleku hori. Mundu horretan, ez dago desengainurik, zatarkeriarik, baldartasunik. Hortik sortzen dugu, agian, forma, sentipen nebulosa leun horiei errealtate sendo bat emanez. Abesti bat, koadro bat sortzen dugu, baina haren sendotasunak, ordea, konpromiso bat dakar; hor geratuko da, esanahiz betea, amaitua.

«Hemen nago. Hau naiz», diote abestiek. Zutabe hauek bezala, kantuak, interpretazio guztietara, besteen iritzietara irekitzen dira mundu leunenetik, guztion mundu amankomunera plazaratzean. «Handi geratu zaio eszenatokia». «Jada ez nau hainbeste emozionatzen». «Ez dut eboluziorik ikusten bere kontzertuan». «Niri abesti hau bestea baino gehiago gustatzen zait». «Ahots polita daukazu, baina nahiko musika arraroa egiten duzu, ezta?». «Lehenengo diskoan formula gehiago ikusten nuen; orain originalagoa da egiten duzuna».

Mundu leunenean ez dago epairik, guztia aldakorra da, gauzak direna dira, interpretaziorik gabe; loreak bezala, hor daude, ederrak, koloredunak, zimeldu egiten dira, eta berriro jaiotzen dira. Haien mundu eder bat sortzen dute, mundu erreala bat, zentzuz betea, logikaz betea; zure iritzia ez da garrantzitsua. Hori izango litzateke artearekin norberak sortu beharko lukeena; askea den lana, urteetan zehar, abestiz eginiko unibertso bat, berez erreala dena, bere izatea duena, bere zorroztasuna, bere legea, bere oparotasuna.

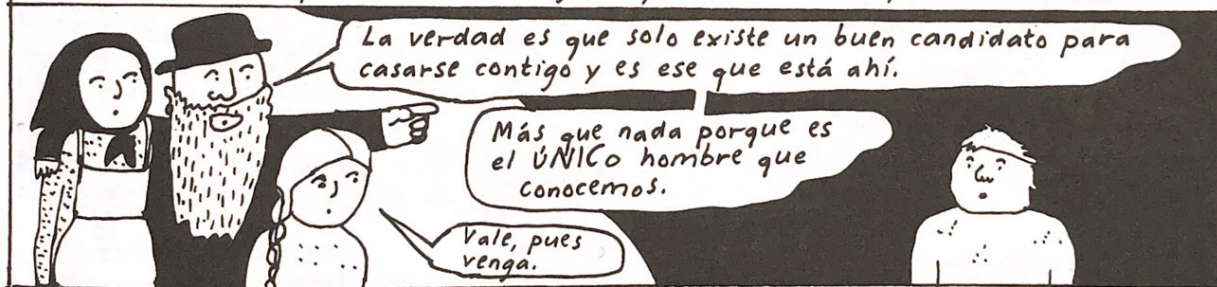
Artelanaren botereetako bat, gainera, hori da; zu, ikusle, entzule bezala ere, abesti horren bidez, mundu leun horretan sar zaitezkeela.

Eeh... vale.

¡¡Sigamos con la segunda teoría!!

2. EL AUGE DE LA ELECCIÓN RACIONAL

Algo que diferencia completamente la formación de las parejas actuales de las de las sociedades anteriores es que, en la sociedad de la Edad Moderna, las posibilidades de elección eran mucho más reducidas. Quién podía casarse con quién estaba severamente regulado por la clase (solo podías casarte con alguien de tu misma clase), por la raza (solo podías casarte con alguien del mismo entorno étnico), por el sexo (solo podías casarte con el sexo opuesto), o simplemente uno se casaba con quien podía, con alguien que conocía o con quien vivía cerca.

Hoy las limitaciones de clase, de raza y de sexo se han relajado y, además, con internet puedes ligar con TODO el mundo TODO EL TIEMPO en todo el globo terráqueo. Esta situación provoca que puedas imaginarte en todo momento con cualquier otro, real o imaginario, que sea mejor que con quien estás ahora.

A diferencia de lo que ocurría antes, no existe ninguna expectativa de que estés con la misma persona toda la vida, sino que puedes cambiar de pareja un montón de veces a lo largo de tu vida.

ESTAMOS SIMPLEMENTE OBLIGADOS A, EN MUCHA MAYOR MEDIDA, DEDICARNOS A ELEGIR.

Pero ¿cómo elegimos con quién vamos a estar? La socióloga Eva Illouz sostiene que una forma de escoger pareja es con la ayuda de la intuición, o sea, tomamos la decisión muy rápido, guiados por una especie de cualidades invisibles y acumuladas, antiguas experiencias y «sentimientos»; es una decisión que se toma más por una corazonada que con información fehaciente.*

Las decisiones basadas en la intuición no se pueden explicar de forma racional, simplemente son ASÍ.

Pero Illouz sostiene que esa forma de escoger pareja está en retroceso en favor de otra más racional de pensar la elección de pareja, cuando, por ejemplo, comparamos varias alternativas, pensamos en los pros y los contras, analizamos y nos servimos de consejos de profesionales, rellenamos preferencias de antemano en una página web de contactos o utilizamos métodos científicos.*

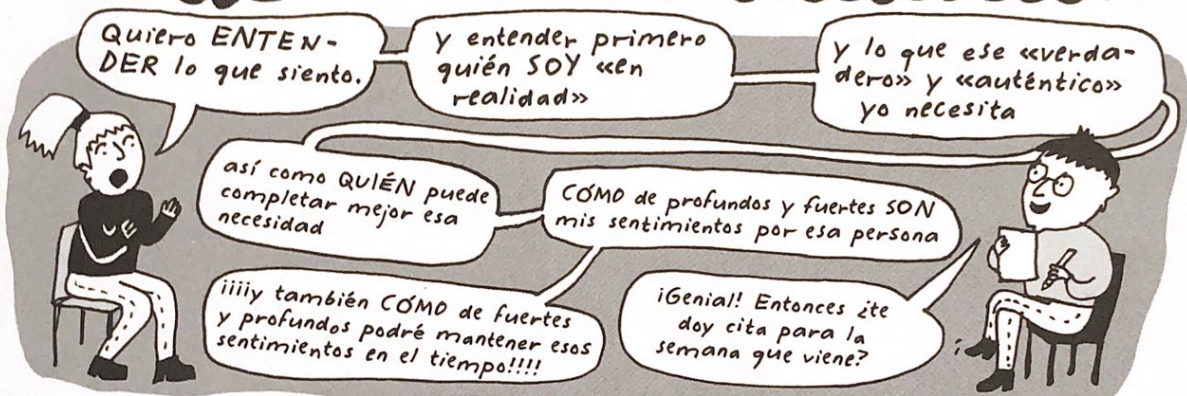

Pero ¿por qué la forma intuitiva de decidirse por alguien ha reculado en favor de la racional? Bueno, eso depende, por supuesto, de muchas cosas:

EL AMOR POR EL MÉTODO CIENTÍFICO AUMENTA EN TODOS LOS ASPECTOS DE LA SOCIEDAD:

LAS MODAS PSICOLÓGICAS QUE NOS INCITAN A ANALIZARNOS:

NUESTRA PREDILECCIÓN POR LOS EXPERTOS:

LA EXPANSIÓN DE LA SOCIEDAD DE CONSUMO HACE QUE NOS COMPORTEMOS COMO CONSUMIDORES RACIONALES Y QUE SAQUEMOS EL MÁXIMO PARTIDO INCLUSO EN NUESTRAS RELACIONES CON LOS DEMÁS

Illouz sostiene QUE LA MANERA RACIONAL DE TOMAR DECISIONES INHIBE LA FACULTAD DE SENTIR UN FUERTE COMPROMISO SENTIMENTAL.

* Illouz, p. 128

La evaluación y la comparación de opciones implican la descomposición del objeto, la persona o la situación en distintos elementos, así como el intento de analizar y ponderar esos atributos mediante un cotejo entre distintas opciones.

En consecuencia, el objeto es sometido a un proceso de fragmentación para ser evaluado en función de sus componentes discretos y separados, lo que **EMPAÑA LA CAPACIDAD DE EVALUACIÓN INTUITIVA.***

Illouz hace referencia, por ejemplo, a un estudio que demuestra que, cuando a las personas se las insta a **DESCRIBIR CON PALABRAS** cómo sabe la comida, tienden a pensar que esta no sabe tan bien. Los juicios verbales introspectivos socavan la impresión general positiva.*

* Illouz, p. 129

Illouz escribe:
 En ese sentido, una cultura de la elección con un grado elevado de verbalización podría disminuir considerablemente la capacidad de sentirse atraído hacia un vínculo emocional **SIN NINGÚN MOTIVO** y de adoptar un compromiso basado en la intuición.*

* Illouz, p. 129

Sorkuntza prozesua: Arreta + Harridura + Lana + Desioa

Ordutegia: 10.15 -11.15

Irudi poetikoak sortu, soinuekin batera.

LANA

Diziplina. Estructura. Errepikapena.

Bizitza eta lana ez dira desberdintzen.

Lanketa artistikoa, distantzia behar duen jarduera, edozein dela abiapuntua.

Zinemagintzan **3 idazketa momentu**: Idazketa, filmazioa, muntaia.

Pelikulan **ideia dago, helarazi nahi duzun hori**.

Lehenengo **gidoi** baten bitartez, horrekin batera **eszenaratzea** (Elementu, pertsonen mugimendua aukeratutako espazio horren barruan), filmazioan ematen dena, eta azkenik, muntaia.

Tarkovski: Pelikula mosaiko bat bezala.

Ideia bat dago oinarri.

Ideiak bizitza bera helarazten du. Bizitza harrapatu.

Mekanismoa ikusezina bihurtu.

Ideia/Irudi poetikoak. Tarkovski: misterioa. Errealitatean bertan jada dagoen hori.

Tarkovski. *Andrei Rublev*, 1966. Lehenengo sekuentzia. 7 minutu.

<http://www.youtube.com/watch?v=je75FDjcUP4>

ARRETA

Sorkuntza metodologiak. Prozesu bakoitzak bere metodologia aurkitu behar du.

Azken urteetan **GORPUTZA** sartzeko beharra. Gorputz osoarekin sortu, ez bakarrik buruarekin.

Buruko eskemak apurtzeko gura, misterio hori agertzeko.

Nola gorputzetik?

ARRETA LANDUZ. PRESENTZIA. HEMEN ORAIN NAGO. Arreta eskaini orainari.

“Gorputza jarri” (Marina Garcés)

BESTALDE, zineman funtsezkoa den **denboraren lanketa** egiten da. Bizitza

harrapatzeko, orainarekin bat egin. Denbora absolutua eskaintzen duten filmak.

Debozioaren zinema, Nathaniel Dorksy, 2003

Denbora absolutua/denbora Erlatiboa. Nola sartzen/harrapatzen da oraina, bizitza?
ADI EGON. ARRETA LANDUZ. DISPONIBILITATEA (**prestatasuna**)

*aldizkakotasuna (intermitentzia)

HARRIDURA

Arreta landu ezkerro, HEMEN ORAIN EGONDA, **HARRIDURA** sortzen da. Adibideak.

DESIOA (motorea)

Beti dago desioa, pultsioa, bultzatzen zaizuna aurrera egiteko. Céline Sciammak (Garretan dagoen emakumearen erretratua, 2019). Desio lista. Informazio lista. Bat egin biekin.
FILMINen: Zer da desioa: 18.06 - 20.40

Ariketa, gorputza. 11.00 - 11.45

- *Werckmeister Harmonie*, Bela Tar, 2020

<http://www.youtube.com/watch?v=GspehWFIWJM>

Eguzkia ez da mugitzen, dir dir.

Lurra bere buruari buelta eta eguzkiaren inguruan

Ilargia, lurraren inguruan.

Dena mugimenduan. Eta bat-batean Ilargia lurra eta eguzkiaren artean, EKLIPSEA.

Eklipseak aurkitu gaitu bat - batean. GELDU. ISIL. (...)

Berriz hasiko da mugimendua. Argia. Beroa.

Ariketa, Irakurketa 12.00 - 13.00

Iraupenari Poema, Peter Handke.

IRAUPENARI POEMA

Peter Handke

Gedicht an die Dauer, 1986
Euskaratzailea: Asier Sarasola

Aspaldi da iraupenaz idatzi nahi dudala,
baina ez saiakera bat, ez antzezlan bat, ezta istorio bat ere;
iraupenak poema bat idaztea behar du.
Poema batean nahi dut egin galde,
poema batean gogoratu,
poema batean bermatu eta betikotu
zer den iraupena.

Maiz sentitu izan dut iraupena,
udaberri hasieran Fontaine Sainte-Marien,
gaueko haizean Porte d'Auteuiletik gertu,
udako eguzkitan Karsten,
elkarrekin gaua igaro ostean egunsentian etxera noala.

Zer izan zen iraute hori?
Denbora tarte bat?
Neur zitekeen zer bait?
Ziurtasun bat?
Ez, iraupena sentipen bat zen,
sentipenetan iheskorrena,
askotan istant bat baino lasterrago joaten zen,
igarrezin, gobernaezin, helezin, neurgaitz.
Eta, hala ere, haren laguntzaz,
barrez begiratu niezaieke arerioei,
armagabetu ahalko nituzke,
gizon gaiztoa naizen iritzia
aldatuko litzateke,
eta honi eman bide:
"Bera ona da";
jainkorik balego,
haren semea izango nintzateke iraupen sentipenaren bitartean.

Atzo bertan, Salzburgoko Waagplatzen,
azoka egun amaigabe bateko jende olde eta harrabotsaren erdian,
ahots bat entzun nuen hiriaren bestaldetik
nire izena oihuka,
eta berehala jabetu nintzen
merkatuko postu batean ahaztu nuela
Errepikapena-ren izkribua,
eta ez nuela eraman posta bulegora;
atzera lasterka nindoala aditu nuen beste ahots lagun hura,
orain mende laurden
Grazeko auzo periferiko bateko gau isilean
kale huts zuzen luzearen beste puntatik zetorrena
zeru goietatik nire bila bezala,
eta orduantxe azaldu ahal izan nuen hitzez iraupenaren sentipena;
belarria zorroztea litzateke,
zerbaitez ohartzea,
norbaitek besarkatzea,
norbaitek atzematea.
Baina nork? Eguzki gehigarri batek,

haize freskagarri batek,
disonantzia oro afinatuta eta bateratuta legokeen
akorde isil eta leun batek.

“Egun batzuetarako da, urtetan irauten du”,
Goethe, mintzo objektiboaren heroi
eta maisu nirea,
zuzen zeunden beste behin ere;
iraupenak urteekin du zerikusia,
hamarkadekin, gure bizialdiarekin;
iraupena, bizitzaren sentipena berau.

Esan gabe doa, beharbada,
ez da iraupenik batere eratoritzen
eguneroko hondamenetatik,
ohiko ezbeharretatik,
berriz pizten diren borroketatik,
biktima kontaketatik.

Beti bezala, berandu datorren trenan;
berriz ere putzu bateko lokatzaz
zipriltintzen zaituen autoa;
kalean hatz batez keinuka ari zaizun
polizia biboteduna
—atzoko bibotegabearen leku berebean—;
urtez urte toki desberdin batean
lorategiko sasien artean agertzen den etsai-zakila;
goizero marmarka hasten zaizun auzokoen zakurra;
neguero azkura ematen dizuten umetako ospelak;
maite dituzunak galtzen dituzun amesgaizto beti berberak;
bi pertsonaren hatsaldi banaren artean
gertatzen den bat-bateko urruntze eternala;
mundua ezagutzeko egindako bidaien ondoren
sorterrira itzultzearen atsekabea;
behar baino lehenagoko milaka heriotza horiek gauean
lehen txori hotsa baino goizago;
eguneroko atentatu albistea irratian;
egunero autoren batek harrapatzen duen eskola umea;
ezezagunen eguneroko begirada gaiztoak.
Egiaz, ez da halakorik ari gertatzen
—ez da inoiz gertatuko, ez dio gertatzeari utziko sekula—,
ez duenez iraun indarrik,
ez iraupenaren berorik jariatzen,
ez iraupenaren kontsolamendurik ematen.

Derrigorrean egin behar da ñabardura:
“Istantaren mirari harrigarriek
ez dakarte iraute zorioneko,
luze eta lasaia”.

Hubert eta Felix, iragan udan
Turkiako kostaldean zehar egin genuen itsas bidaiari,
senadi txiki batean bota genuen aingura,
eta zodiaklean hurbildu ginen itsasertzera.
Aurreko bi asteetan bezala,
egun oskarbia zen, haize epel samar bat zebilen,
eta mendiz jo genuen hurrengo senadira.

Bidean, basoko salbia eta menda bildu nituen,
 eta horiexek erabili zituen Felixek,
 sukaldeko maisu xaloak,
 atzera itsasontzira itzulita otarraina maneatzeko.
 Beste senadi horretan almendrondo bat zegoen,
 oskol erdi irekiek aireko maskor ziruditen.
 Igo nintzen zuhaitzera, eta astindu adarrak,
 eta lurrera jausi zen
 zaparradaren karraskak,
 oraindik ere,
 brisa fresko kontinentalera itzulita nagoen honetan,
 belarrarian durundi egiten dit.
 Ondoren, igerian egin genuen ardo koloreko uretan hirurok,
 zoriotsu, are zorientasunagatik zertxobait asaldatuta ere.
 Itzuleran, lizar batzuetan gora txirikordatutako
 mahatsak bildu genituen,
 piku hori eta urdinkarak bildu
 liztor burrunbaren erdian,
 gure fruituez bekaiztu zen aker bat jazarri zitzaigun,
 bildu genituen umotu gabeko mingrana koroadunak,
 bertan egon izanaren intsignia,
 bildu genituen hazi ilarkara gogorrez beteriko
 algarrobo-leka luzexka eta beltzak,
 itzuli ginen atzera ur ertzera,
 bazkari berdingabe bat izan behar zen hari
 amaiera emango zion guztiaz
 beterik geneuzkala eskuak,
 eta luzaz egon ginen bertan,
 ontziaren belari beha,
 eta, ondoren, portuko babesean,
 beroaren dirdiran, txitxarraren karrankan,
 eliza bizantziarraren aurriak ikusi genituen,
 sarkofago liziarra
 —hondoa jotako txalupa gilaz gora,
 nekez bereizten dena gainerako harri formen artean—
 eta egungo nomada udatiarren
 ohe-arropa iluna
 zuhaitz baten adaburutik zintzilika,
 eta usaindu genuen belar onen lurrina,
 eta gu ginen turistentzat
 hil zituzten arkumeen hondakinen
 ustel kiratsa
 —apatxak, larrua, odola—,
 eta aditu iturburu baten murmurioa
 eta uraren inguruan zebiltzan
 turkiar liztortzar meheen burrunba.
 Goiz paregabea izan zen hura,
 eta zertaz ari zinen ulertu nuen,
 Hubert,
 konparazio eta mito zale porrokatua zu,
 hura agertoki "biblikoa" zela esan zenuenean;
 ez zen beharrezkoa eszenan agertzea
 profetak eta Rakel putzuaren alboan...
 Eszena bere horretan zen jokatua.
 Alabaina, nire hunkidura eta esker ona
 ez ziren garbiak:
 ezinegon batek, atsekabe batek,

malenkonia batek iluntzen zituen,
neu zeharo sorgortuz.
Mundutik
besteratu banindute bezala nengoen,
orduan galdu izan banu bezala
bizirik egoteko eskubidea.
Hiltzera banindoa bezala,
baina ez zorionez.
Gura nuen burua barku baten helizean sartu,
behinola gura izan nuen bezala
miradore haren beira buruarekin jo,
edertasunaz banantzeko,
lurraz, paradisuaz,
Sion hiriaz, maitasun iruzurtiaz.
Eta sentipen hark ez zuen etenik.
Aurrerakoan, egon gabe bezala egon nintzen,
malenkoniagatik begiak zabal-zabalik,
tiki-taka gaizto bat bihotzean,
bizi antz soil bat, lanerako txokoan
askotan legez, hitzen gainean makurtuta,
jatorrizko adieren gainean,
Eskiloren gizasemeen protohitzen gainean:
"ama-lur", "olatuen barre zenbakaitza",
"izar begi" esamolde greziarrak eraberritzen duen
gure "tximistargi" horren distira.
Ez, egun hartan argi neukan,
iraupenaren miraria nuen ments.
Istanta atxiki nezakeen, zalantzarik gabe,
baina, hala ere,
ez neukake haren gainean eskubiderik.
Etxera, pentsatu nuen, ezer ez etxera itzultzea bezala,
lorategi gajora itzultzea,
belar gaizto grisetara;
txikoria belarreten esporak (oraindik ere lore hondar zimelekin),
osinen sustrai korapilatu gero eta luzeagoak (tximeleta habiak)
eta azal zilarkara leuneko
ihintz tanta puztuak
tuisar hostoen zimurretan.
Lorategi hura utzi nuen
niretzako ez zen handitasun mediterraneo harengatik,
eta huts egin nituen
malba arrunt urdinkaren loraldia,
malba purpurena,
ezkaiaren ezpain antzeko lore zuriena,
intsusa mahatsen umotzea
(jaten dituzten zozo zalapartariz betea zuhaixka),
hur sortak euren idunekoekin
(tuka ari diren urtxintxaz betea zuhaixka),
errege-udareak
(hozkatzen dituzten erlez betea zuhaitza,
lerdea darien barraskiloz betea lurzorua),
bai eta intxaurrondoaren lehen hosto zimelen
udazken karraska ere.
Berrito izan nuen ziurtasun hura:
estasia beti da gehiegia;
iraupena, aldiz, doia.

Etxeko lorategia aipatzeak
ez du esan nahi
iraupena erdietsi daitekeenik
bizileku finko batekin,
azturaz.
Baiki, hainbat urtez
egunez egun ikasitakotik sortzen da,
baina ez dago lotuta leku jakin batean egoteari
eta ezagun ditugun bideei.
Ohiko bizitokian
sekula sentitu gabea nago iraupena
—“norbere baitara bilduta” horretan,
diotenez, “santu” izateko bide horretan—;
betiko bezeroen mahaian
sekula sentitu gabea nago iraupena
—diodan jatetxeekiko begirune osoz,
gorroto ditut
“erreserbatuta” txarteltxoak—;
sekula sentitu gabea nago iraupena
“plater gogokoena” jaten,
“abesti gogokoena” entzuten,
“nire bidea” ibiltzen.

Egiatan, iraupena urtez urteko abentura da,
eguneroko bizitzaren abentura,
ez ordea gogogabetasunaren abentura,
ezta inola ere astialdiko abentura (ekintzaz betea izan arren).

Orduan, zeri dago lotuta, lanari,
nekeari, zerbitzuari, beti prest egoteari?
Ez; hala balitz, arauren bat izango luke,
orduan, agian, xedapenen bat beharko luke,
eta ez poema bat.
Izan ere, sentitu izan dut bidaiatzen ere,
ametsetan, adi,
jolasean, beha,
kiroldegi batean, eliza batean,
pixatoki askotan.

Hurbildu nahi nuke, nolana ere,
iraupenaren funtsera;
iradoki nolabait, zor zaiona aitortu,
inarrosi,
etengabe bultzatzen bainau aurrera.
Baina orduan, etortzen zaidan aurrena
hitz solteen letania bat da:
iturri, elur berri, txolarre, bildots-mihi,
egunsenti, ilunabar, benda, kontsonantzia.

Inor ezin da fidatu iraupenaz:
ez mezarara
egunero doan elizkoia,
ez pazientzia handikoa, itxarrotearen artista bera,
ezta fidela ere,
beti, hutsik egin gabe egongo dena zeure alboan,
ezin daitezke bizi osoan ziur egon hartaz.
Nago

hura posible dela bakarrik
egiten den horretan
adi
egonez gero,
eta arduraz eginda, astiro,
hezur eta mami bete sosegu.

Zertan, baina,
behar nuke jarri arreta?
Biziei —haietako bati—
diedan maitasunean
zertuko da iraupena,
eta haiek didatenaren uste osoan
(irudipen hutsa izan arren).
Izan zer handirik ez da,
ez da ezer berezia, ez bakana, ez gizagaindikoa,
ez da gerra, ez ilargiratze bat,
ez aurkikuntza, ez mendeko obra,
ez gailurra jotzea, ez kamikazearen hegaldia:
milioika gizakirekin partekatzen dut,
nola auzokoarekin,
hala munduaren azken mugako biztanleekin,
hala han, non zera erkide honen bidez
munduaren erdigunea bera eratzen baita,
nola hemen, nire alboan.

Baiki, zera hori, urteen poderioz iraupen eratorriko dena,
funtsean, funsgabea da,
ez du hartaz hitz egiterik merezi,
bai ordea, idatziz finkatzea:
niretzat, funtsezkoena behar da izan.
Nire egiazko maitasuna behar du izan.
Eta neuk,
iraupen une horiek sortuko bazaizkit,
eta nire bisaia zurrunean arrastoa utziko badute,
eta nire bular hutsean bihotz bat sartuko badidate,
beharrezkoa dut, zeharo,
urtez urte
maitasuna *entseatzea*.

Dena delakoan ahalegin betean ari banaiz,
maite dudana eta funtsezkoa denez,
eta, horrela, iraungiko ez denez,
apika, sentitu ahalko ditut,
are ezustean soilik sentitu ere,
iraupen ikarak,
eta, betiere, hutsala den zerbaitetan,
hotsik egin gabe ate bat ixtean,
sagar bat kontu handiz zuritu bitartean,
atari bat jakinaren gainean zeharkatzean,
josteko hari izpia jasotzera makurtzean.

Iraupenaren poema maitasun poema bat da.
Bat-bateko maitemin bati buruz da,
eta haren segidan etorri ziren beste askori buruz.
Eta maitasun horrek
ez du iraupena aldietako ezeinetan,

baizik eta lehengo batean eta hurrengo batean,
maitasunak ematen duen denboraren beste zentzu horrekin,
lehengoa hurrengoa ere bazena,
eta hurrengoa lehengoa ere bai.
Bat ginateke jada
bat egin baino lehen;
bat izaten jarraituko genuke
bat egin hurren ere,
eta, horrela, urteak eta urteak egingo genituzke,
aldakaz aldaka,
hatsaldiz hatsaldi,
elkarren ondoan.
Gaztaina koloreko ileak gorritu zitzaizkizun,
eta hori bihurtu.
Orbanak gehiagotu zitzaizkizun,
eta ez nizkizun inon topatzen.
Zure ahotsak dar-dar egin zuen,
irmo jarri zen, xuxurla egin zuen, inarrosi egin zen,
kanta bihurtua zen azkenerako,
hots bakarra gauaren neurrigabearen,
eta isildu egin zen nire ondoan.
Zure ile lastuak kiribildu egin ziren,
zure begi argiak ilundu,
zure hortz handiak txiki bihurtu,
zure ezpainen azal leunean
filigrana bat zen marraztu,
zure kokots beti leunean
lehen ez zegoen elutxa bat nuen haztatu,
eta gure gorputzek, elkarri min egin ordez,
bat egin zuten,
eta, bitartean, logelako horman,
kaletik sartzen zen argian,
Europako lorategietako zuhaixken itzalak mugitzen ziren,
Amerikako zuhaitzen itzalak,
han eta hemengo hegazti gautarren itzalak.
Baina iraupena
ez dago sexu amodiora mugatuta.
Hel daiteke zure haurrari diozun maitasunean,
ez, derrigorrean, mainatzean,
lastanetan, muxuetan,
baizik, beste behin ere, garrantzirik gabekoa soilik dela bide,
eta ez da bide hoberik besteengana!
Ongintza da,
bere hobe beharrez,
haurra bakean uztea:
haurrarekin iraupena
bizi zenezake
adi zauden aldietan,
orain hamar urte
haur neurriko beroki urdin kaputxaduna
kakoan esekitzen zenuen
keinu arretatsu berarekin,
orain heldu neurriko larruzko jaka marroia
beste kako batean, hiri zeharo desberdin batean,
esekitzen duzun unean;
haurrarekin iraupena
etor dakizuke,

zeregin ustez baliagarri batean
logelan sartuta ordu mordoa daramazula,
guztia ordenan egoteko falta den hori,
etxeko atea ireki den hotsa,
itzuleraren seinale,
isiltasunean entzuten duzun bakoitzean,
une horretan, zuretzat,
hosberatan hosberena zaren horrentzat,
ari zaren horretan adi zaudela,
musikaririk ederrena entzun bazenu bezala da.
Zure ondorengoarekin iraupena,
agian, ikusezin bihurtzen zarenean
sentitzen duzu bizien:
ezkutuan hari beha egoten zarenean eguneroko bidean,
hartu duen autobusa aurreratzen duzunean,
autobusak ostera zu aitzinatzean,
leihoan, ezezagunen hurrenkeran,
aurpegi ezagun bakarra ikusteko,
edo, besterik gabe, urrutian irudikatzen duzunean,
besteen artean, besteen babesean,
besteen begirunearekin,
metroko jendetzan.

Iraupen une horietarako,
poemak, bere kabuz, aditz aparteko bat darabil:
izarratzen zaituzte.

Baina urteak igaro eta zeure buruarekin adiskidetzuta egoteak ere
eman diezazuke iraupena.
Begi-tara so egin ahal badiot neure buruari,
bakean joan naiteke.
Izan nintzen haurraz
pentsatu badezaket,
jada berarekin topo egin dezakedalako da.
Nire akatsekin (ez nahitakoekin)
onbera izateak;
bidegabekeria bat egin zaidanean
nire artekoetan azkena banintz bezala
neure burua lasaitzeak;
hitz zehatza une egokian topatzeagatik
garaipena ospatuz
neure bularra kolpatzeak;
eta nire logelako anabasa zeharkatzean "bai" orro egiteak
ardo finenaren botila batek
adina gaztetu nazake
(bestelako ajeeekin).

Bitxia da, halaber, iraupenaren sentipena,
zenbait objektu usatu direnean kausa,
zenbat eta ezdeusago, orduan eta hunkigarriago:
koilara hura,
etxe-aldaketa guztietan lagun;
toalla hura,
zenbat bainugelatan ez da egon zintzilirik;
teontzia eta lezkazko aulkia,
urtetan sotoren batean zokoratuta
edo beste nonbait gordeta,

eta orain, azkenean, beren tokian berriro,
baiki, behinola egondakoaz bestelako batean,
baina, hala ere, haienean.

Eta azkenik:
dohatsu hura, iraupenaren lekuak dituena;
erbestean bizilekua hartuta ere,
eta sorterrira itzultzeko aurreikuspenik gabe,
ez da gehiago izango deserriratu bat.

Eta, orobat, iraupenaren lekuak distiragabeak izan ohi dira,
askotan, ez dira inongo mapatan ageri,
edo ez dute izenik bat ere.

Ezein kanpotarrek ez du ezagutzen Griffengo lakua,
eta izan liteke nire herriko haur batzuek
gaur egun ez jakitea
inguruetan laku bat dagoenik,
gerrartean
uretan nenufarrak ageri ziren postalak zeuzkana
"Griffen, Griffengo lakuaren ondoan" legendarekin.
Eta, hala ere, urmael lokaztu hori,
laster guztiz desagertuko dena
—hori dute buruan autobidearen ibilbidearen plangintzan dihardutenek—,
niretzat iraupenaren leku bikain bat da.
Umetan, aitonarekin joaten nintzen hara
bazkatarako belarra moztera.
Lakua, asfaltozko errepidearen beste aldean,
are gerora legarrezko "errepide zaharra" izandakotik haratago ere,
gordeta zegoen, justu, mendi baten oinetara,
eta mendi hark Erdi Aroko gudaldi bati izena eman zion,
"Wallerbergeko gudaldia",
eta mendi hartan ibiltzea nuen ohitura,
XIV. mende hartako
arma arrasto herdoilduen bila.
Ertzetik aldentzen ginen
gurean *schinake* esaten zaion txalupa ia laukia
kizkiarekin gobernatuz,
eta kanaberadia zeharkatzen genuen,
errentan genuen saila zegoen lekuraino.
Han izaten zen landare urtar mamitsu eta berdexka hura,
"hasch", behien bazka gogokoenetako bat,
eta esnearentzako bizigarri aparta.
Oraintxe bertan, nire alboan, idazmahaian,
aspaldi ihartu zen zurtoin bat dut,
oso bestelako laku batean bildua,
Doberdob lakuan, Triestetik hurbil,
Karsteko laku bakarrean.
Hatzen artean krak egiten du,
eta berriro entzuten ditut lehen euri tantak
gure txalupara erortzen.
Marraduna da, edo lizun orbanak besterik ez dira,
eta puskatzen dudanean
barnetik hauts lainotxo bat irteten da,
usain gozokoa, edozein lastorena baino gozagoa,
eta berriro entzuten dut idien hortzen karraska.
Belar bilketak udan izaten ziren, egunsentian,

igitaiarekin,
eta aldi haietako batean,
agurearen emazteak, etxean, gaixorik,
isilik, azken hatsa eman zuen.
Denborak aurrera egin ahala, ura sartzen hasi zen txalupan,
lohi beltz bat zirrikituetatik barrena, izainekin,
eta agureak haurraren hanketan eta beretan jartzen zituen,
nekazari hanka haietan, hanka zurbil haietan,
zioenez, ona zelako:
zizare itxurako animalia txiki haiek,
ziztada zorrotz baten antzeko hozkada irmo batez
larruazalera itsatsita,
nabarmen puzten ikusi,
eta barea baino handiago egin arte
itxaron behar zen.
Gaur egun, lakutik isurtzen den erreka bideratuta dago,
eta ur haietatik geratzen dena
ihiek eta sastrakek ezkututzen dute.
Familiako txalupa beste ertzerara igaro da, mugaz haraindi,
Lago di Doberdò, bertakoek berezko eslovenieraz *Doberdibsko jezero* diotenera,
eta haltz makila bat da orain arrauna,
eta zomorro hurrupatzaileak egon beharrean, kurlintak daude.
Halere, iraupenaren isiltasun gozo bera da
nagusi bi lakuetan,
eta ahal dudan guztietan egiten dut erromesaldia hara.
Lakuon isiltasunean
badakit zertan ari naizen,
eta, zertan ari naizen badakidanez,
badakit nor naizen.
Haien ertzetan egoten naiz,
begiak eta belarriak erne,
arratsa etorri arte.
Urtxorien zalapartak
isiltasuna zabaldu egiten du:
hartatik ikasten dut.
Sastraka artean, lokatzean sakon inprimatuta,
apatx arrastoak.
Egun batean, Griffengo lakuari diodan maitasunagatik,
ibili neketsua egin nuen hartatik isurtzen den errekan gora
—ez baitago lakua zeharkatzeko beste modurik—,
eta ibilian ur garden haiek uhertu nituen,
hondoko hareak harrotu,
eta mikak dir-dir egiten zidan
gerri inguruan,
pikor zilarkara bat, apika,
Itsaso Beltzera bidean.

Agortzen ari den laku hori ez bezala,
Parisko mapa guztietan ageri da Porte d’Auteuil:
hiriko mendebaldeko ateetako bat delako du garrantzia,
baina, urteekin, niretzat hori baino gehiago bilakatu da.
Hiriko kale askok, ekialdetik, iparraldetik eta hegoaldetik,
ganga-formako plaza zabal hartan egiten du bat,
eta handik irtenda,
Boulogne, Saint Cloud eta Versailles datoz,
eta, aurrerago, Normandia eta itsasoa.
Han, ibilgailuen motor burrunba etengabe

—baita terminal txikiko tren zaharren triki-traka ere—,
aldirietako zeruaren pean,
aieru beti berri bat etortzen da,
baina plazaren atzean, lehenik,
Bois de Boulogne ikusten da,
bertako pinu, zedro eta astigar zuri altuak,
Porte d’Auteuil beste ezer ez balitz bezala;
metropoliaren barrenetik oihan tropikalera doan pasabide bat.
Atzerriko plaza hori,
Griffengo lakua bezala,
nire santutegi laikoa bihurtu da,
eta lantzean behin hara bidean jartzen naiz,
iraupenaren mirakulua suertatzea espero baitut
(gertatuko den ziurtasunik batere gabe, noski).

Printzeen Parkearen
eta hipodromoaren inguruetan,
Auteuilgo Atea tasun paristarrik batere gabea da;
edozein periferiako Epsom Tavern,
kirol-dendak bata bestearen atzetik
eta eraikin gotor, itzel eta ilunak,
izan liteke Milan.
Plaza hori
-iraupena gertatzeko baldintza ote?-
munduko edozein lekuren erakusgarri ezin hobea da.
Gauetz, urak
hustubidetik doazela,
astigar zurien fruituak dilindan
eta binorri adarrak dantzan dauzka haizeak;
gauaren belztasunean txandaka,
semaforoek kolore aldaketa etengabea
(jokatzez sekula nekatuko ez naizen
makina txanponjalea),
eta, aineratu beharrean bezala,
zitzu bizian autoak eta autobusak,
beren argi frantses horiekin,
oinezkoen azpian asfaltoa dardararaziz.
Leku honetan lehen aldiz
hogeita hamar urterekin egon nintzen arren,
irudipena dut gaztaro osoa bertan igaro nuela,
are orain eta hemen gertatzen ari dela ere,
eta eragozpenak eragozpen
—bihotzekoaren beldurrez plazan egiten ditudan nora gabeko ibiliak—;
jai nazionalaren eguneko tankeen desfilea,
eta errepideko ildaskak eta tarratatuak;
futbolzale mozkorrek whisky botilari zupaka,
autotik salto egin
eta aurkako taldeko bat
pistolaz destatu zuen gidari hura-
ezek ezin dezake ahuldu iraupenaren leku hartan dudak konfiantza.
Iraupenaren hatsa sarri sentitzen jarraitzea dut desio.

Niretzat, ordea, iraupenaren leku kutuna
Fontaine Sainte-Marie da,
periferiako Clamart eta Meudon arteko basoan.
Basoaren soilgune batean dago,
bidegurutze batek eratzen duen hiruki formako belardian.

Lorategidun jatetxe txiki bat dago bide ertzean;
 kanpotik, gorriz margotutako harrizko etxola,
 barruan, leku atsegina,
 eta handik, uda eta negu, iturria,
 soilgunea eta zeruertzerantz doan
 lurbidea ikusten dira.
 Galdetuko balidate non den munduaren erdigunea,
 Fontaine Sainte-Marie izendatuko nuke.
 Izan ere, iturria berau, erdi-erdian dago;
 beti hartzen nuen atsedean bertan,
 Clamartetik
 basoan barrena
 Meudon mugakidera
 umea eskolatik hartzera egiten nuen bidean,
 eta orain ibilbide bera
 egiten dut ahal dudanero.
 Paris hurbiletik doa Sena,
 erretenetik doaz urak,
 baina gainerakoan kilometro askoan deus ez.
 Antzinako errekek lurpean isurtzen dira,
 porlanez daude estalita.
 Fontaine Sainte-Marien
 topatu nuen metropoliko iturburu bakarra,
 erreka natural bizi bakarra.
 Harako bidea beti
 oinez egiten dut,
 inoiz ez autoz,
 eta basoaren atarian jada
 erakarpen bat senti dezaket;
 hausnar arrunten haria eten,
 eta nire pentsamendua munduari buruzko gogoeta bihurtzen da.
 Nire baitako hitz-aspertuaren ordezt,
 ahots ugariaren sufrikarioaren ordezt,
 arrazoiketa iristen da,
 isiltasun askatzaile gisako bat,
 eta hartatik, hala ere, ondoren, behin lekura iritsita,
 pentsamendu bat, nire pentsamenduetan gorena
 datorkit ozen:
 gorde salbu, gorde salbu,
 Zirrara leun bezain bortitz horrekin,
 begiak borobildu egiten zaizkit,
 krakateko bat aditzen dut belarri barnean,
 eta basoko soilgunean
 eskerrak ematen ditut bertan egoteagatik.
 Doberman beltz hanka okerrak
 patxadaz usna diezazkidake belaunpeak.
 Batzuetan, taberna itxita topatzen dut;
 zein urtarotan noan, iturria lehor
 —agian, laster hormigoiz estaliko dute betiko—;
 baina orain horrek ez dio axola:
 baiki, hau da iraupenaren lekua,
 lehen eta orain, zurian beltz jartzen dudana,
 Lurrarekin bat, udaberri hasieran,
 intxaurrondoak loretan diren honetan,
 gizateriarekin bat, albo baten luzera osoan horma duen lurbidetik
 haur-kotxea zeruertzerantz
 bultzatzen duen emakumearen irudian.

Parisen izan nintzen azken aldian, Arthur,
berriro ere Fontaine Sainte-Mariera
elkarrekin itzultzeko geratu ginen.
Hala ere, aldi hartan, bertan
ordubete pasatxo generamala,
adostu genuena beharrean,
bidea bakarrik egiteko bulkada etorri zitzaidan,
eta etxera bidali zintudan.

Ulertu zenuen

—ofiziozko itzultzaile bainoago bihotzezkoa zu,
gogaide, testuaren antzezle, adiskide—
azalpenik behar izan gabe, eta ospa egin zenuen
barrez eta imintzioka hirirako bidetik,
zure Porte des Lilasera, ekialdeko atera, amañi-lilien atera,
beharbada, neu bezala, bakarrik, iraupenaren konpainian
egoteko irrikatan zeundelako.

Bai, Fontaine Sainte-Marie, edo Porte des Lilas,
maite zaituztegu.

Hala ere, iraupenaren zirraren,
zirrara gehigarri horren xerka bidaiatzea,
urteroko erromesaldi eta erromeria,
oraindik ere beharrezko al dut?
Akordatu zaitez bekaitzeko ziztada haiez,
bidaztiak ikusten zenituenean
zure hirian barna
—artzapezpikutzaren denboratatik arimagabeak ziren kaleetan—
(txikia izan ohi zen) hatuarekin geltokirantz,
eta bularreko zimikoaz,
zeure burua arratsaldeko hegazkinean jesarrita irudikatzen zenuenean,
mendebalderantz, lorratz kizkurra utziz zeruan.
Jada ez dut iraupenaren lekuetara
munduan zehar bidaiatzeko premiarik.
Adia galduta ere,
denbora hartzen dudanean
bonbilla bat poliki hariztatzeko,
harri bat haztatzeko,
eskuaz keinu leun bat egiteko,
menturaz, Griffengo lakuko isiltasun bizia
jabetzen da nitaz;
zalgurdiak hara-hona dabiltzan Residenzplatzera heltzen da ia-ia
Porte d’Auteuileko zalaparta eta jendetza;
zutik diraut
Fontaine Sainte-Marieko triangeluaren alboan.
Neure burua hezi dut
iraupena itxaroteran,
erromesaldian indarrak xahutzeari utzita.

Etxean geratze hutsa ez da aski;
irten egin behar naiz iraupenarekin topo egiteko.
Maite dudana horri bidera irteteak,
edo haren xerka abiatzeak,
areago eta luzaroago nau arnasberritzen
edozein iraupen lasterketak baino.
Etxera bidean denari
etortzen zaio iraupena
etxean jesarrita dagoenari bainoago,

Odiseori, kinka larrian zela,
Pallas Atena jainkosa laguntzera agertu zitzaion bezala.
Etxean ere usu biltzen da iraupena nirekin,
lorategian hara-hona nabilenean,
elurpean, euritan, eguzkitara, ekaitza dagoenean,
ezpelari so nagoenean, nola dantzarazten duen haizeak,
armiarma sarek beteriko haginari,
eta, Zoharraren arabera,
"ahotsaren gidari diren zeruko txoriei",
edo gelaren barnean,
lan-mahai esaten dioten horretan jartzen naizenean,
ez ordea nire baitara bilduta nagoenean testuren batekin lanean,
baizik, orduan ere, egiazki hutsala den zerbaitetan;
aulkia apur bat atzeratzean,
tiraderari soslai begiratzean,
apalean urtez urte ugariagoa den betaurreko sortari
soslai begiratzean,
kanpoaldean, katuek elur lodian eta
belar luzetan harilkatu dituzten oinatzei
soslai begiratzean,
lautada zeharkatzen duen trena eta haren txistu hotsa,
haizea nondik datorren,
alde batetik edo bestetik entzutean.

Iraupen, nire atsedena.
Iraupen, atsedenerako leku nirea.

Iraupenaren bulkada iragankor,
leku esangarri batez biltzen nauzu,
eta azalpenetik beretik beste leku bat eratortzen da.

Egia sekula betiko:
iraupena ez da bizipen kolektibo bat.
Ez da herrigintza.
Eta, hala ere,
iraupenaren graziazko egoeran,
azken batean ez nago erabat bakarrik.
Iraupena da nire ordaina,
haren bidez *noa* eta *naiz*.
Iraupenak bihotz emanda,
banaiz
Griffengo lakuan ni baino lehenago egon ziren haiek ere,
Porte d'Auteuil nire ondoren inguratuko duten horiek ere,
Fontaine Sainte-Mariera bidelagun izan ditudan guztiak ere.
Iraupenean bermatuta,
nik, egun bakarreko izaki,
bizkar gain daramatzat
nire aurrekoak eta nire ondorengoak,
altxatzen nauen zama bat.
Horregatik, esan liteke iraupena dohain bat dela,
ez al da egia haren irudiek eta hotsek
distira eta doinu aproposak dituztela?
Arratsaldeko euria goizeko putzuen gainean;
teontzira leun erortzen den elurra;
Salzach ibaia zeharkatzen duen autobidean
zitzu bizian doazen kamioien errotulu beti berdinak.

Iraupenaren bulkadak berak
berez ematen dio ahotsa poema bati,
hitzik gabeko erritmo bat,
eta horrekin,
osagai askatzaile,
azkenean ongia garaile aterako den
epopeia bat hasten zait taupaka zainetan.

Zauri bat ixten da
iraupenaren bedeinkapenarekin,
artean nuenik ere
ez nekiena.

Iraupenaren bultzada
izan dut ments.
Iraupena sentitu ez duena
ez da bizi izan.

Iraupenak ez nau bereganatzen,
dagokidanera narama.
Eguneroko gertakizunen argietatik
egiten dut ihes iraupenaren gordeleku badaezpadakora.

Iraupena gertatzen da
dagoeneko haurra ez den
—agian dagoeneko zaharra den—
haurraren
haurraren begiak ezagutzen ditudanean.

Iraupena ez datza antzinateko harri
higagaitzean,
iragankorra da,
moldagarria.

Iraupen malkoak, hain gutxitan!
Poz malkoak.

Igarri,
eskatu eta erregutu ezineko
iraupen ikarak:
osatu duzue
poema.

*Ezein irudik ez du ordezkaturiko iraupenaren intuizioa,
baina objektu mota oso desberdinen irudi desberdin askok,
beren ekinak bat datozenez, kontzientzia bideratu dezakete
nolabaiteko intuizio bat agerikoa den puntu zehatzera.*

Henri Bergson

Armiarma.eus, 2021